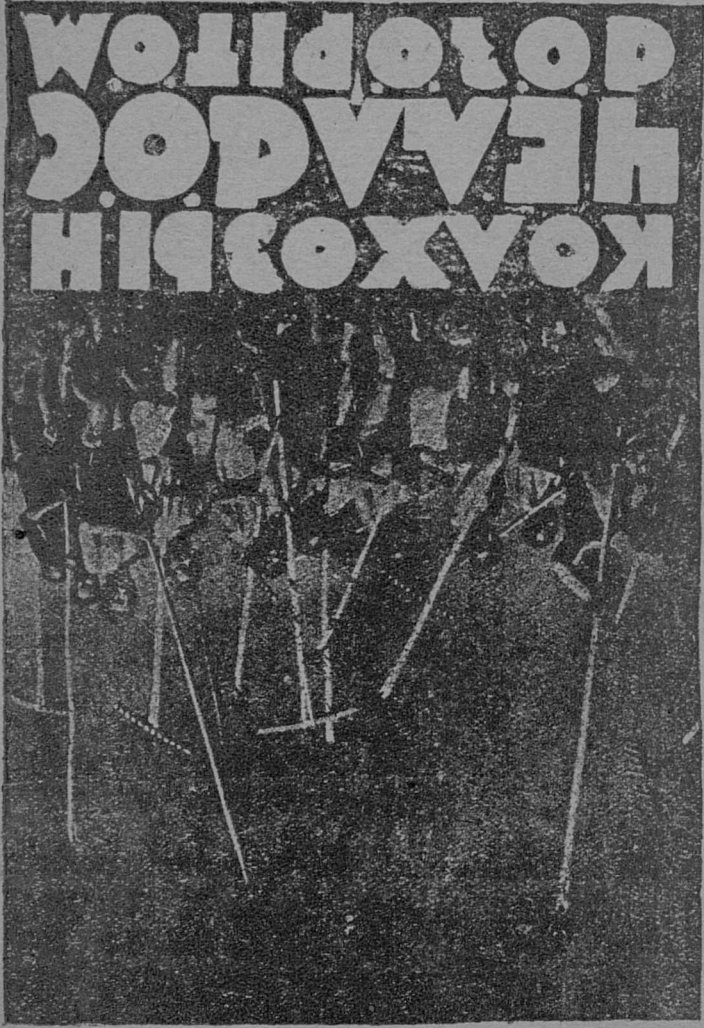

КОВИ МИЛАНЕЖАНИН

С.А.З.А.В.Е.Ч.У.Н.А.И.А

404
6-674

H

Коми-3

2-882

С. А. ЗАРЕЧНАЯ

КОЛХОЗЫН

ЧЕЛАОС

ДОЗӨРІТӨМ

Г.П.Б на обяз. экз.

Литр. 1931 год

Лит № 26 . 003

КОМИ ҢГА ЛЕЗАНІН
Г. СЫКТЫВКАР 1931

Отпечатан в типографии
Коми госиздата в колич.
2000 Заказ № 5755 Облит.
№ 709 г. Сыктывкар
1931 год.

ВОЗҘА ЈУКӨД

ДОШКОЛҢИКЈАС КОЛХОЗЫН ДОШКОЛНӨЈ ВОСПИТАҢҢӨ КОЛХОЗЫН

1929 во помын Мөскуаын вөлі колхоҗнитсајаслөи сјезд. Ас уж јылыс сорнитөгөн колхоҗнитсајас норасөны: колхозын-пө нывбабајас бөрө колөны велөдчөмөн і ужөн. Унжык колхоҗнитсајас зик велөдчитөмөс. Мужикјас уҗаласны дај прөстөс, а бабалөн колхозса уҗыс өтдөр, гортса да челаф гөгөрсә уҗ—зик тыр: колөод челафто вердны, мыскыны, көмөдны-пастөдны. Көн-нө сені корсан прөст кад велөдчыны?

Тас тыдалө, меҗым бостыны колхозјасын велөдчөмө, колө војдөр мынтөдчыны челаф дорын дөҗөритчөмыс, сы вылө колхозјасын лөсөдавны детскөј учреҗдеҗнөјас: ічөтјаслы (3 арөз)—јаслі, гырысјаслыҗык (3 арсаҗ 8 арөз)—детскөј сад.

Гөҗөмын страда дырјі јаслі да детскөј сад, либө детскөј площадка, торја јона колөны. Мамјас мунөны лунтыр кеҗлө виҗ вылө, а челаф колөны аскеҗаныс некод виҗтөг. Пөрыс пөлјас-пөчјас да посні җаҗкајас оз вермыны челаф бөрөа тырмымөн бура виҗөдны. Страда дырјі овлө медуна пакөстыс: кодкө уеөма прудјө да пөдөма, кодкө помөјыс сојөма пеҗсө да кулөма вір поносыс, либө кушдөмкө арөса нывалыс поре чуҗассө сојөма. А җол арөса деҗина ізтөгөн ворсег өзтөма керка да сотөма грездө. Челаф бөрөа виҗөдтөмыс омөлсө вәјө не сөмын аслыныс, но-і баҗ-мамныслы, став колхознө! овмөсыслы-і.

А кушом-нө секі мамы, кырымыс-кө сүлөн ужалә, а мөвпыс челаф дінын. Велөдчөмүд секі дерт-нын мөвп ылаө оз вола. А колхознитсала велөдчыны колө һе сөмын ас вөснаыс, а медем лөсөдчыны ответственноү уж нуны. Велөдчөм колхознитсајас колөны һе сөмын колхозјасла, но і став Сөвет странала.

Медем вескөдлыны сложнөј машина-јасөн, колөны бура велөдчөм ужалые-јас—механикјас, трактористјас.

Ви́зму ужалан гырыс машинајас кокнөдасны кресчалалыс сөкыд уж. Но медем вескөдлыны сложнөј машинајасөн, колөны бура велөдчөм ужалыејас—механикјас, трактористјас. Кыпөдны мујаслыс урожајност да бурмөдны скөтви́зөм, колөны бура велөдчөм ужалыејас, агронаука төдыс јөз—агрономјас. Челаф бөрсә дөзөритчыс колхознитсајаслөн абу һөви прөст кад велөдчыны. Но велөдчыны колхознитса вермас ескө, мездасны-кө сјјөс ас челаф бөрсә дөзөритчөмыс. Сы вөсна дөтскөј јасмјјас, садјас, площадкајас лөсөдны крәлә һе сөмын колхознитсајасла, һе сөмын өтувја овмөс кыпөдөм вөсна, но і став сөвет странала.

Колхозјасын челаф учреждениеяс

Өтувја воспитаньөлыс коланлунсө гөгөрвоисны-нин асныс колхознитсајас, аснаукөн најө вооталөны дөтскөј садјас, площадкакајас, јасмјјас, челаф оламинјас-да.

Дөтскөј сад да площадка лөсөдчысеөны 3-8 арөса челафла, јасмј—3 арөсыс һе ыжыд челафла.

аддын челаа коллоны унжык кадсо: толын 8-9 час
ывоан 4-5 час луноз, гожомын, страда дырји—воэ
ывсаа сор рьтоэ. Сиэи-жо ясаијасын-и.

детској сад ужалэ дугдывтэг вогөгөр чөж, площ-
адка—гожа да арга ужјас дырјижык. Мукөд колхоз-
ын јасијас лөгөдалоны сөмын гожом да тулыс кезлө.
укөд дырји гөжаа площадка ужалэ и төвнас, ем-кө
јана керка да средство. Гожомын площадка востыны
рка оз ков, сөмын лөгөдыштөны вевттор зерыс эеб-
ны.

Таво став гөжаа площадкајас кутасны ужавны
дын-и. Колан во ужалысјасыс ез тырмыны-да, гожом
лө најөс лои боставны карјасыс. Öнi-жө унжык кол-
в бердса детплощадкајасөн вескөдлөны асныс кол-

Пионерјас—медбур отсасыјас челаа дөзөритөмын.

хоһнитсајас, кодјас велөдчисны дошколној курсја
вылын.

Өнi тащөм курсјас пыр леҙөма 20 сурс колхо
нитса-активисткаос. Сiҙ-кө, гожса площадькајас верма
һужөдны төв кежлө.

Мукөд колхозјасын јаслi да площадька востөнi
өтiлаө, став школаөзса челафсө чукөртөны iчөт кагајас
көд өтлаө. Сөмын тајө абу бур: iчөтјаслы јаслi кол
вөчны торјөн площадькаыг либө детсадыг.

Мыј вөсна?

Со мыј вөсна: јаслiө чукөртөм челаф зонвизалу
наныс омөлжыкөс-да, iчөтјаслы кокнiджыка сурө вужа
на висөмјас. Сөгса, поснi челаф јона бөрдыөгөс, на
кутасны торкны гырысжык челафлыг унсө.

Пусыны поҙө өтлаын, но сојансө лөсөдны торјөн
арлыд сертiыс: јаслiса челаф оз вермыны овны дошкол
нiкјас сојан вылын, i мөдарө. Колө лөсөдчыны коопе
ративкөд, медым јаслiлы сiјө лөсөдiс став колана пре
дуктјас (рис, манној крупа, картофел пыз, кисел, пунь
сакар, кос компот да м. т.).

Јаслiса челафлы колө кык пара уҙлан да новла
белјө. Крөватјас вөчөны камышыс, либө һөрјыс, бок
жужыда кыөны, мед кагаыс уҙгас оз ус.

Јаслiјасө заведујушщөјјасөс лөсөдөм могыс коты
талөны торја курсјас. Та вылө карјассаң ысталөны ме
тајас вылө врачјасөс кык кымын төлыс кежлө, сөг
најөс мукөдјас вежөны; сiҙ вежласөны, кытчөз оз лөсө
ны челаф бөрса тырмымөн дөҙөрiтысјасөс.

Быд јаслiөс прикрепитөны матыса болнiча берд
Секi челафөс вiдлавны врач вермас быд вежөнын өтчы
либө унжыкыю. Челафөс-кө абу-на пистiалөмны, јасл
најөс оз бостны. Поснi челаф жебөс, һарөс. Најөс ко
вiңны сөстөма, сөстөма вердны да лөсөдны сојан. дур
да омөла дөҙөрiтөм вөсна челаф јона кулөны. Со м
вөсна врачлөн ужыс јона колана јаслiјаслы.

Школаоҗса челафлы (3-8 арөсајаслы) медбур лө-
сөдны челаф керка. Челаф керка—челафлөн векса
оланін: сені најө коллөны лун і вој, ворсөны, ужалөны,
сені сојөны і уэлөны. Та боксаң челаф керка јона бур
детсад мбө площадка дорыс. Челаф керкаын ставсө
вөчөма да лөсөдөма челафлы серті. Сені оз јортчыны,
оз курітчыны, челаф оз велавны локторјас вөчны.

Унжык бат-мам оз кужны візны асгыныс челаф-
нысө. Сіјө јона торкө детсад ужлы, челафөс бура вос-
питајтөмлы.

Челаф керка буржык і мамы колхознитсалы.
Сіјөс мынтөдө дөзөритчан ужыс суткі кешлө. Кагаыс-кө
челаф керкаын, сылөн кад колө не сөмын колхозса ов-
мөсын ужавны, но і велөдчыны, шөјтчыны.

Челаф оланінјас вөчалөны візму ужалан коммуна-
асын, көні гырысјас оалөны өтувја керкаын да сојөны
өтувја пөртјыс.

Кызі котыртны челаф олөм колхозын

Кызі бостөны колхозын челаф учреждениө лөсөдны?

Вөјдөр делегаткајас да колхознитса-мамјас та јылыс
уөртөны колхоз сөветө, сорнитөны парвјинөј да комсо-
молскөј јачејкајаскөд, корөны налыс отсөг, сесса—кыно-
лөны та јылыс сорні өтувја чукөртас вылын. Öтувја
чукөртас вылө локны лөсөдчөны: бостөны лыдулө став
колхозниклыс да матигөгөрсө өтка олысјаслыс — гөлјас-
лыс да батракјаслыс челафсө, арталөны уна-ө ковмас
өм сојан-јуан да паскөм көлуј лөсөдөм вылө да мукөд
орјас вылө.

Сојөм-јуөм, пастасөм-көмасөм, керка да сіјөс ломтөм
ла јүгдөдөм да оборудујтөм нуөдөны колхоз средство
ылө. Средствоөм отсасөм куза кыскөны кооператсјаөс,
көда-мөдлы отсасыс комитетјасөс, „друг дөтеј“ общест-
воөс да шефобществоөс.

Пызанјас, жажјас, улӧсјас вермасны лӧсӧдны асныс колхоӧникјас, чачајас да велӧдчан кӧлуј — пионерјас вӧчасны.

Кооператсја лезас челаф паскӧм вылӧ материал, а делегаткајас да колхоӧнитсајас субботник дырји вурасны-вӧчасны.

Медым став ужыс муні организованныӧја, лӧсӧдӧны торја комиссја общественник активистјасыс, колхоӧнитса да колхоӧникјасыс, кодјаслы колӧ челаф учрежденьӧныс, делегаткајасыс, комсомолечјасыс да мукӧдыс.

Колхозын-кӧ вогсӧ јаслі, сетны шыӧдчӧм зонвја кутан јукӧдӧ, медым јасліӧн јуравны ыстисны болничаса гестраӧс. Вермас лоны, зонвја кутан јукӧдлӧн ни јӧзӧс велӧдан јукӧдлӧм сомыс абу, секі сӧм кӧрсӧм вылӧ кыскӧны щӧщ мукӧд общественнӧј организатсјасӧс-і. Бура велӧдчӧм руководителјас-кӧ оз лоны, оз-кӧ најӧс ыстыны кушӧм-кӧ учрежденьӧјассаӧ, секі колхоӧнитсајас пӧвсыс буржыкјассӧ ысталӧны жеӧныд када курсјас вылӧ центрӧ либӧ рајонӧ (областӧ). Колан во тащӧм жеӧныд када курсјас пыр лезӧма ещавылӧ 20 сурс нывбаба. Ӧни најӧ ставныс лоисны дошкольнӧј ужалысјасын.

Жеӧныд када дошкольнӧј курсјас вылын колхоӧнитсајас ез-на вермыны бура велӧдчыны, ез-на лоны настӧјашщӧј воспитателнитсајасӧн. А медым колхоӧнитса — выдвѣженкајас вермисны справлајтчыны ужнас да медым наӧн вескӧдлыны, некымын детсад прикрепитӧны ӧти образцовӧј детсад бердӧ, кодӧн вескӧдлӧ бура велӧдчӧм дошкольнӧј воспитател. Прикрепитӧм детсадјаслы да плӧщадкајаслы оз ков лоны зев ылын примернӧј детсадыс, медым воспитател вермис воывлыны колхоӧнитсајас динӧ сетны индӧдјас. Сеткомиссја корӧ врачӧс видлавны шогмӧ оз помещеньӧныс. Челафлыс зонвја видлавны врач либӧ фельдшӧр воывлӧны быд тӧлысын ещавылӧ кыкысӧн. Лудӧмӧн, тракомаӧн да мукӧд висӧмјасӧн висыс челафӧс јасліӧ оз бостны.

Ғетскөй сад

Керка Ғетскөй садуло строітоны жуҗыд местао, вора берек дорө. Керка дінө лөсөдөны градјөр. Керкаыс-кө важ—лөсөдыштоны: жеждөдөны етенјас, красітоны жоҗ-јас, өшіңјас да өзөсјас, лөсөдалөны пачјас. Абу-кө форточкајас—вөчөны; лудікјасөс, пышјасөс, төрөканјасөс—быдсамасө вјалөны.

40 челафлы колө 5 лібө унҗык җыр—ужалан, сојан, ворсан, мысған (сіз-жө пөртчыған) да уҗлан.

Кукна лөсөдөны бокөҗык чадыс да лок рујасыс мед челаф дінө оз вескавны. Ғетсафлы сојан позө пуны колховса кукнаын, сөмын мед сојаныс посні челафлы вөлі лөсөдөма-а.

Столөвөјын колө ещавылө кык куҗ пызан да нол скамејка жуҗтанас бурещ челаф туша серті. Разнөј пөсуда віҗны лөсөдөны шкап, лібө занавесөн вевтөм җажјас.

Шкапсө да җажјассө оз ков вөчны жуҗыдөс, мед сөг челаф ағныс вермісны бостны ставсө мыј налы колө. Быд челафлы колө торја тасті, төрөлка, чашка чайнөј да сојан паңјас да вікі. Быд пызанө кык сов дозјөн да куім наң дозјөн, медем челаф ез зев нұжмасны наңла да совла өтө пызан помғаң мөд помөҗыс. Быд пызан вылө колө торја көструла да дар—сојан кіставны. Көструла пуктыны вөчны пу пыдөсјас (мед клејонкасө оз сот). Фарфорөвөј лібө стекланиөј пөсудајасын сојан озҗык шык (оз окіслајтчы), дај најөс кокні віҗны сөстөмөн, сөмын јона жуғавлөны. Оловјаннөј лібө жөч пөсудајасөн вөдітчыны оз поз, сојаныс сені јона шыкө-да; меуса бур—аллумініјевөј пөсудајас.

Паңјас челафлы оз пуыс, а көртыс колө: пу паңјас кокніа жуғласөны, путорјасыс сојанас суралөны челаф кынөмө. Тајө зев омөл, да і сөстөмөҗ мыскыны көрт паң кокнідҗык пу паң дорыс. Став пөсудаыс—паңјас, кружкајас, тастіјас, міскајас—колө ічөтөс, медем челаф-

лы аслыныс вöлі новлыны кокныжык. Пызанјас вевтöөнө клөјонкаөн, клөјонкасö быд сојом бöрын мыскöны. Сто лöвöјын-кö щöщ ужалöны, сојом бöрын клөјонкасö бевтöлöны. Пöсудажас мыскыны колö таз, мочалкајас да некымын кузчышјан. Столöвöј стөнö öшöдöны дежурнöј јаслыс росписаннö. Ковтöм мичјасөн столöвöјöс баситны нинöмла.

Дежуритыс челаф вевтöоны пызан, вајалöны сојан убериталöны пöсудажас, гырысжыкјас мыскöны. Дежурнö челаф клөјонка калатаöс (партукаöс).

Ужалан жырјыи пызанјас да скамјажас столöвöјын кодöс-жö; шкапын вöзöны колана инструментјас: карандашјас, краскајас, тетрадјас, сој — лепкајас вöчавны пiла, мöлöt, көрттувјас, картон, клөј — чачажас вöчалöм вылö. Ужалан комната стөнö позö öшлыны челафлыс ужсö: серпасјас, ворсанторјас, кардоныс вöчöм торјас да м. т.

Ворсан жыр мукöдјас сертi ыжыджык, стөнјасө мичаа мичмöдöма ичöтик флајасөн, флакатјасөн, портретјасөн. Öшiнјассö занавесалöма. Мичјассö вочасөн-вочасөн вежлавлöны, выл мичјас öшлöны: öтi пöлöс мич вöзöдiгөн челаф дöзмыны вермасны.

Бур ескö вежлавны быд револуционнöј прафник вöс вылын да вöчны тајö ужсö челафкöд öтув. Ворсан жырјо колö сувтöдны шкап лiбö полкајас вöзны чачажас, стрöйтельнöј материалјас, скалкајас, мацјас да мукöд тор. Челафöс колö велöдны быд ворсöм бöрын iдравны ворсанторјассö.

Кушöм ворсанторјас колöны детсады Ворсантор дошколнöј учреждөннöын лöвö велöдчан торјөн. Ворсiгөн кага велöдчö, тöдмалö асгöгöрса олöмсö Челаф зев окота пырыс вöчалöны керкајас, посјас, пачјас да м. т. Сiзкö — колö öктыны столарнöј мастерскöјыс лiбö кыккö мöдлаыс пурторјас, пöвторјас да мукöд сама торјас; корёнысö-кö некыс — позö вöчавны аслыныс Челафкöд вöрö ветлигөн колö сöрыс чукöртны зорiзјас

ол да м. т. комнатајас мичмөдөм былө. Некемын рос
пуктыны бутулка вао мед челаф вермісны візөдны вуж-
ас да почкајаслыг быдмөмсө. Ваа дозјө поңө пуктыны
некемын ултка, лезны сетчө ваын быдмөм турунјас, мед
челаф візөдасны најө олөм бөрса. Тајө ловја пелөс
лөсөдны ужалан жырјө.

Колө лөсөдны рөма карандашјас, краскајас да бума-
а рисујтчыны да сој—лепкајас вөчавны.

Челаф јона радејтөны гөжөмын ворсны лыаөн, вө-
авны сес быдсама торјас, а төлын — зев окотапырыг
ворсөны лымјөн. Лыаөн вөдөтчыны колөны солоқјас да ми-
на формочкајас, садјын да град вылын ужавны — ічөтік
ведрајас, лејкајас, тачкајас, зырјас, куранјас: ставыс
гајө колө ічөтікөс. Төлын іславны колө коңкі, даф да
лыгјас.

Колө сізі-жө некемын нига серпасјасөн, төдмасны
карса олөмөн, фабрик-завод ужөв, Ленин олөмөн да му-
көд сещөм торјасөн, мыјылыг челаф оз қафавны ас
гөгөрса олөмбөрса візөдіганыс.

Пөртчысан-мыссан жыр лөсөдөны өтө куз
комнатаө да јүкөны кык пелө пастасертныс: отарас
өшөдөны вөт крана мыссандоз, мед сені отпырыгөн
вермісны мыссыны вөт морт. Быд кран улө лөсөдөны
эмалірованөјө лібө жөч таз. Мыссан інын колө ічөтік
ведра пез ва кіставны і мөд—сөстөм ва візны. Сені-жө
колө ветек да белпөмын щөтка (рузумыс лібө щөтыс)
жөж чышкыны. Быд челафлөн мед вөлі торја кружка,
пін чөстөтан щөтка да зубнөј порошок, мылнитса да
торја кузчышјан. Мыссандозкөд ортчөн өшлан тув куз-
чышјаныслы—ставсө колө тувјаваныны туша серті.

Школаөңса челаф оз-на кужны лыфдысны. Ассыныс
кружка, паң, щөтка најө төдмалөны ласкөм серпас
серті: өтөлөн полка горулас клеітөма пон, мөдлөн—бала,
којмөдлөн—оз серпас да с. в.

Пөртчысан інө сувтөдчысө куз да лажмыдіка вөчөм
пу вешалка вылыс паскөмлы, вылөжык — вөчсө шапка-

јаслы полкајас, улысас — колоші віңны горсторјас. Быд жырјын лөсөдөма форточка, проветривајтөны луннас унаыс. Жожјассө колө краситны, етенсө жеждөдны.

Челафлөн асмогаганін торја, сөстөм да шоныд.

Оз поз вурны челафлы вывті ыжыд да паскыд паскөм. Ташөм паскөмыс челафөс соралө вөлаа ворсны да пышјавны, оз і зескыдөс вөчны: зескыд паскөм жмитө, оз лез вөлаыс вірлы ветлыны. Гожөмын нывјас да детінајас новлөны жеңыд жежыд трусікјас. Туша да сојјас колөны вевтөытөг. Јурјас вевтөоны жежыд шапкаөн. Көзыдјас дырјі челаф пасталөны дөрөмгач, нывјас — платте.

Гожөмын челаф вермөны котравны көмтөг, колө сөмын некымын гоз парусіновөј туфлі.

Кодкөкө коксө дојдас, секі сылы көмтөг оз мөз ветлыны: колө тупліасны, мед ранаыс ез најтөссы. Рана најтөссөм вөсна вермө вірыс пөжасны, пөжасөм вірөн морт кувтөз воө.

Арын, төлын, тулысын челаф вермөны ветлыны бумажејнөј паскөмөн. Паскөм колө вурны небыд, бура мыскавмыс дөрајасыс. Ас кыөм дөра оз шогмы: сіјө зев чорыд да зыртө челафлыс небыд кучіксө. Челафөс арын да тулысын колө көмөдны башмакө галошіөн, төлын — гынкөмөн. Вылысса паскөм челафлөн — ыжку воротніка пасјас да пөла шапкајас.

Сојан детсадјын колө пөтөса, кокны, чөскыд. 8 час асылын челафлы сетөны кружка јөв да выја наң. 12 часын — өбөд. Челаф сојан щөкыда вежлалөны. Колхозјасын ем јөв, выј, колк, рыс, нөк і уна пөлөс градвыв пуктасјас. Татчөкө содтыны шыдөсјас, сакар да төкөтө јай — тани ставыс детсадлы сојан лөсөдны. Мукөд колхозјасас, көні ем өтувја кухня, челаф сојоны өтілаын гырысјаскөд, сөмын тағі оз поз: гырысјас мукөддырјі сојоны јона сыла сојан, коді оз туй челафлы. Челаф пызан вылын колөны унжык пуктасјас, јөв да выј. Че

мадлы поңо лөсөдны сiјө-жө кукнаас, но торјөн—сөмын шогмана сојан. Мукөд колхозјасын чемадлы јөв сетөны сојөм бөрын. Јөв зев бур, но сыла—пөтөса сојан бортi јөв сетны оз шогмы: јөв сетны буржык лунја уңөм бөрын.

Ғетсадјын ужалығјас

40 морта Ғетсадјө колө јуралыс, некымын (группаын сертi) руководiтельнитсајас, кукарка, idрасыс да врач, кодi кадыс-кадө видлавлө чемадөс, виңөдө куцдөма виңөны чемадөс.

Јуралысөн вермө лоны меставывса уцiтел, либө грамотнөј колхознитса; руководiтельнитсајасөн — дошколнөј курсјас помалөм колхознитсајас. Ғетсад ужлы јона отсалө бур примернөј Ғетсадлөн шефство: шефјас кутасны воыны колхозө индавын отсавны тырмытөм торјассө бырөдны, бурмөдны став ужсө.

Чемад керка

Чемад керка восталөны виңуужалан коммунајасын, гырыс колхозјасын-да. Чемад керкаын жырјас Ғетсадјын мында-жө, сөмын сенi колө содтыны уңанин да изолятор — торјөдны виөмөм чемадөс болнычаө нутөз, медыи мукөд чемадыс вуңана виөбмнас ез виөмыны.

Ғетдом Ғетсадыс торјалө сiјөн, мыј тани чемад олөны вој i лун гортө ветлытөг. Лунын Ғетдомын олөны Ғетсадјын моз-жө, сөмын рытнас 7 часын ужинөн вердөны. Сојөм возвылын руководiтельнитса чемадкөд нуөдө ворсөмјас, лыддө-вiставлө колана торјас.

Уңланинө лөсөдөны дөра пыдөса крөватјас да быд крөват дiнын—өви табуретка дөрөм гач пуктавын. Паскөм ошлөны крөват дiнө тувјө. Чемад уңланинын вермө сулавны дежурнөј наңкалөн крөват. Буржык Ғерт, сiјө-кө сулалiс торја жырјын.

Посиджык чемадөс уңөм возвылын пуксөдавлөны кашнык вылө асмогаены. Асылын ставсө мiчаа пелкөдө-

ны, сөстөммөдөны. ҫетдом бердын колө торја пывсан сөмын челады, да медым сiјө вөлі матым, ыжыд, југыд, ыекушөма ез чадіт, мыссан дозјас нөбөны вылөс. Пывсанө челадыс новлөдлөны быд вежонын өтчыд.

Пывсан возын ҫетiнкајаслыс i нывјаслыс јурсiнысө шырөны, новлан да уҫлан белјсө вежөны. Челадыс мыскiгөн ҫетдомын ужалысјаслы отсавны волөны өчередөн мамјасыс. Пывсөм возвылын ҫетдомын вөчөны уборка: чышкалөны бус јiркыс, сҫеныс, мыскөны өшиҫјас, өзөсјас, жојјас.

ҫетскөј плөщадка

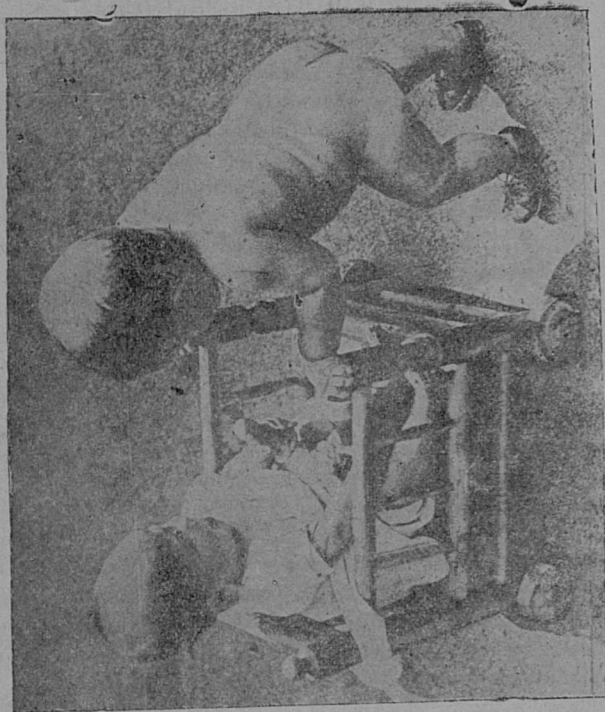
Керка абутом вөсна лөсөдөны ҫетплощадка ҫеревна дiнө, шөщыд, косөд местаө, ыылын јуыс либө вөрыс да ылөжык буса тујыс. Местасө көгөр шөщөдөны-топөдөны. Комсомөчјас да пиөнерјас лөсөдасны градјас кытчө челады кутасны сафiтны зорiзјас, ваясны лыа, вөчасны лыа јашщик; челады лыаыд зев муса да зонвiчалы сiјө бур Ветлан-котралан тујјас лыавны-жө колө.

Медым челадыс вевҫыны зерыс, плөщадка вылө вөчсө лебул-вевт. Вевт улын сојөм бөрын челады шөйтчөны. Крөватјас-кө абуөс, позө челадыс уҫтөдлыны турунөн либө iзасөн тыртөм мешөкјас вылын. Тащөм уҫланiнјас донтөмөсжыкөс. Жөкјас да пызанјас плөщадка вылын вөчавны челады туша серҫi, муас тувјалөмөн.

Уборнөј лөсөдчысө медылыса плөщадка пелөсө, ылөжык ворсан да велөдчан ужаланиныс. Уборнөј вөчсө ҫетсадјын моз-жө. Зев ескө бур, вөлі-кө плөщадка бердын прөст керка зевыны лок поводда дырјi да вiзны ворсанторјас да мыјда. Сен-жө позiс ескөн пуны челады сојан. Сывөсна плөщадка колө лөсөдны прөст керка бердө, лыдысан керка бердө, гөрд пелөс бердө, школа бердө, көнi ескө челады адiсны аслыныс шоныд местасө.

Гојса плөщадка колө старатчыны колны төв кежлө, сы местаө лөсөдны төвса ворсанторјас: iслалан кыр,

ји чој, колны челафлы шотчан гожа пукаланінјас. Ча-
чајас да велодчан колүј колө пыртны шонтысан керкаө,
көні челаф кутасны шонтысны ворсөм бөрти. Серт, абу-
кө бур помещеңнө, он вермы лөсөдны сојөм нн шот-
чөм. Но ужсө колө нуны воҙө, кытчөз детсад улө по-
мөз оз вөчсы керка.

Шондн гож воҙын челаф јона радејтөны нохыны.

Плошцадка вылө рөскөдјас детсад дорыс јона ичөтөс.
Плошцадкаын колөны сөмын руководителнитсајас. Идра-

ган да сојан пуан уж дон мынтытөг өчерөдөн вөчасны мамјасныс. Стөрөжө индас колхозса правленнө ужавны вермытөм мортөс. Паңјас, тастіјас, кружкајас, кастрюла ведра, чугун да мукөд куконнөј көлуј мамјас радпыры гожөм кежлө сетласны. Площадка тупком бөрын ста таяө көлуыс бөр налы сетчө.

Мыј колө төдны челафкөд ужалөм јылыс активіст-организаторлы

Тани ми төдмөдам ај-мамөс, кызі нуөдны челафкөд уж быдоикас сетскөј учреждениөјасын.

Медвојдөр колө бөрјыны площадкаса руководителнитсаөс да сещөмөс, медым сіјө выл олом лөсөдөм понда төждысис, рафејтис челафөс, кужис најөкөд буравөдитчыны.

Сылы колө лоны велөдчөм мортөи, лыдфавны газетјас, челафөс воспитаетөм јылыс кигајас, сизөн дугдывтөг содтыны ассыс төданлунсө. Таяс өтдор сылы колө кутны јитөд ас грездса олысјаскөд, нуөдны мамјаскөд челаф дөзөритөм јылыс сөрнјас, мукөд сикас общественнөј ужјас-і.

Светсадјын-кө сөмын 20 морт, најөс котыртны өтө группаө. 40 челафөс-нын торјөдны кык группаө.

Группајас заңимаетчөны торјөн, торја комнатајасын, мед не сорасны мөда-мөдлы.

Воңза группаас өтувтөны челафөс 3 арсаң 5-өз, мөдас—6 саң 7-өз. Группајас вылө јуклігөн визөдөны оз сөмын арлыд вылө, но-і быдмөм сөвмөмыс вылө. Мукөд дырјі зөлажыкјас динө лоө сујны гырысжыкјасөс, і мөдарө. Быд группакөд ужалө торја руководителнитса. Руководителнитса челафлы лыдфалө шогмана кывбурјас, вистјас, нуөдө накөд ворсөмјас да заңаттөјас.

Светсадын ужалыојаслы отсасөны пионерјас: нуөдөны челафкөд ворсөмјас да заңаттөјас, новлөдлөны најөс экскурсияөн мельничаө, матыса фабрикаө либө заводө. Отсасөны мамјасыс-і.

Каd јуклөм. Быдуж—уаөм, сојөм, ветлөм, ворсөм, ужалөм—челаd нуөдөны ас кадын. Ташөм каd јуклөмыс јона бурмөдө челаdлые зоньвизасө да велөдө овны өтүвја правилөјас куза, вөчны ставсө щук урчитөм каdө, мөд ног-кө—велөдө колхозын ужавны.

Плошадка лөсөдны некушөм лшнөј оборудованьө оз ковмы

детсаdјасыи таdкымын каdсө јуклөны: челаd лок-төны саdјө 6-7 часын (төлын соржык). Сизим час да жынјын—сөјыштөны, 8 часын—идралөны пөсудајас да комнатајас, 9 часын—руководителнитса сөрнитө челаd-көд төрытја уж јылыс да талун кежлө уж indө. 9,5—занаттөјас: гожөмын челаd ужалөны градјөрын, саdјын, либө лебацјас визанинын, төлын сојыс вөчөны быдсама торјас, рисутчөны мича карандашјасөн да мукөдтор. 10^{1/2}—ветлөны, вөрсөны ывлаын (гожөмын лыаыс вөчөны крепөстјас, шондi возын гожјөдчөны, купајтчөны прудјын либө јрын; төлын—вөрсөны лымјөн, вөчөны лымјыс морт да мукөдтор). 11,5—идралөны ворсанторјас, мыскөны кiсө да лөсөдчөны сојны. 12 часын—сојөны, сы бөрвi челаd уаөны либө шөјтчөны. 2 часын челаd муноны ветлыны ворсны ывлавылын. 4—часын јуөны чај да муналөны гортјасаныс.

Площадкалы колө сетны не сөмын вескыд комму
 нзм нога велөдөм, но і бурмөдны налыг зонвизасө
 медым дорны выл јон вежтас (сиена) колхозныкјаслы.

Медым челадыг бурмөдны зонвизасө, колө бур
 лөсөдны налыг өлөмсө, оланногсө: шуөм часө вердн
 купајтны новлөддыны прогулка вылө, водтөдны уңны.

Табис өпріч челадыс колө віңны зев сөстөма. Кол
 щөктыны челадылы мысгыны (мыскыны чужөм, гола
 пелјас, кјас) рытын і асылын. Мыскыны кі быд сојө
 возын, мед челады уңжык кад олісны шонді возын, сөс
 төм сынөд пын, купајтчөны јуын. Жырјасын щөкыс
 жыка воставлыны өшінјас да форточкајас, ідравлыны
 пелкөдны керка пыщкөссө, мыскыны жожјас, өшінјас
 өзөсјас, бырөдны сојысјассө (тојјасөс, лудік-пыщ). Сөс
 төма олөм да бура кад јуклөм—мед көлантөрјас, медым
 віңны челадылыг зонвизасө.

Челадылөн уж да ворсөм

Светучрежденьё ас олөмнас да ужнас оз вермы
 торјөдчыны колхоз олөмыг. Ставыс, мыјөн олө да лола
 лө колхоз, зев матын да дона челадылы. Колхозјас во

мму
зас
ы.
бур
днъ
ны.

ол
ла
жю
ос
ыс
ны
ас
ос
ыи

мв
ла
о:

Челад велодчоны лыддыны.

зын öнi сувтöдöма мог: кыпöдны вiзму овмöс, кыпöдны
урожајност. Четдомлы тајö могоыс оз поз влöдчыны
бокö,

Кызи-нө школаѳса челаѳ вермасны отсавны гырыс-
јаслы?

ѳерт, ужѳн отсавны поснѳ челаѳ оз-на вермыны.
Но сѳѳ оз шу, мыј гырысјаслы челаѳ уж вылѳ колѳ
ѳвтны кѳнас. Колхозса правленнѳлы колѳ челаѳѳс кыс-
кыны ѳтувја ужѳ, да сещѳм ужѳ, кодѳ шогмана да по-
ѳана челаѳлы. Гырысјаслы нараѳјас ѳетѳгѳн поѳѳ ѳетны
уж челаѳлы-ѳ, шуам кѳѳ, став колхозлы зорѳз градјас
лѳѳѳдны, курѳгјас вѳзны, градвыв пуктас быѳтыны
да сѳз воѳѳ.

ѳетскѳј учрежденнѳ-кѳ вермас лѳѳѳдны курѳгјас
вѳѳм да бурмѳдны сѳѳс (унжык колк пондасны вайны)
да вермасны-кѳ град вылын быѳтыны гырысжыка град-
выв пуктасјас—сѳѳ-нѳн лоѳ зев ыжыѳ вермѳм: сѳѳн че-
лаѳ збылужѳн отсавѳны колхозлы кыпѳдны урожај.
Сѳмын медыжыѳ значеннѳѳыс челаѳ ужлѳн абу тани.
Медыжыѳыс—велѳдны челаѳѳс ужавны ѳтувјѳн, петкѳд-
лыны, мыј ѳтувја уж бур выл олѳм теѳѳмын, мыј ѳтувја
уж муно ѳѳѳжык ѳтка уж дорыс. Колѳ вѳставлыны че-

Чукѳртѳны уѳѳл.

маҕлы, мыҕ најө колхозса шӕнҕас, колө налы отсасны колхоз течөмын да косасны кулакҕаскөд.

Оз сөмын градҕас вылын, садҕын, либө пӕичӕикын ужөдны дошколӕикҕасөс, а мед најө плөшщадка, детсад либө детдом лөсөдөһны агныс—агнысө дөӕоритны. Колө челаӕөс велөдны овны өтувҕөн-коммунаөһи, велөдны ставсө вөчны ас кадө: соҕһны, уӕһны, ворсны, ужавны, велөдны мед ас бөрын ставсө идралисны да виӕөдисны сөстөма олөм бөрсө. Оз ков челаӕөс вәјөдны детсадҕө секи, кор сені ставсөһин лөсөдөма. Лоө бурҕык, став коланаторсө-кө лөсөдны челаӕкөд өтув: сувтөдһныны пызанҕас, шкапҕас, клеитны картһнаҕас. (Мед челаӕ ку-тисны төдны агһыныс круҕкаҕас, кичышкөдҕас). Лөсөд-чөм помалөм бөрын оланисө челаӕ гажөдөһны гөрд дөра пасҕасөһ, бумага лентәҕасөһ, зоризҕасөһ, востигөн корөһны щөщ ғырысҕасөс-и, виставлөһны налы детсад вөчөм ҕылыс, кызи ужалисны, мыҕ быдөн вөчисны.

Тајө ужыс зев интереснөј, вәјө челаӕһы зев ыҕыд бур. Öтувҕә олөм лөсөдөм куӕа привычка лөсөдны налы отсалас колхозын бур олөм, өтувҕә олөм лөсөдөһмын челаӕ вермөһны участвүитны и өһи најө ас челаӕ учреж-денӕөһаныс вермасөһны дурка олөмкөд, лөсөдөһны санитар-көј комисеја өтувҕә кухӕа видлавыны. Сижө сес вермас бырөдны гутҕасөс, төрөканҕасөс, вермө сөстөма олөм куӕа правилөҕас ҕивавны, шуам: „Быд соҕөм возын мичаа мыскөј кһныдтө“, „Идралө ставсө гут-ҕасыс“, „Еһө колалөј һан торпыриҕҕас, со-ҕаһ ен кискалөј, төрөканҕас мед оз рөд-мыһы“. Тајө ҕивөдҕассө колө өһһны соҕан иһө кухӕаө.

Поснө челаӕһы колө төдмасын ғырысҕас ужөн. Смы-вылө руководител һуөдлө челаӕөс му вылын да град вылым ужалысҕас дһнө, сені виставлө кущөм өмөһ вәјөһны локтурунҕас, мытчөдлө лок турунҕассө, да вежөртө кызи мынтөдчыны һаыс. Урожај празнуҕтан лунө челаӕ вер-мөһны отсасны ғырысҕаслы градывы вуктасҕас чукөртө-

мын: пуктасјассө сорвірујтөны көрѣнајасө, лібө јацкіјасө
течөны.

Кооператсіја ужөн төдмасөм могыс да медым вежөрт-
ны мыј сетө кар, сіктлы градывивпуктасјас пыдды, ветлө-
ны карө экскурсіјаөн віжөдлыны фабрік-заводлыс ужсө.

Ас гөгөрсә олөмкөд да пріродакөд төдмасөгөн челаф
мынтөдчөны нінөмабуө ескөмыс.

Став гырыс колхознікјаслы, медса-нын правленњөлы
да актївістјаслы колө збылыс віжөдны челаф отсасөм
вылө. Не серавны челаф уж вылын, не торкны најөс,
а мөдарө—налы колө быднөг отсавны. Колө төдны:
челаф уж—абу теш, абу некодлы ковтөм тор, а велөд-
чөм, воспитанњө, колхозын овны да ужавны лөоөдчөм,
најө быдмасны-да лоасны збылыс колхозса шлен-
јасөн.

Челафлы плөшщадка вылын колө не сөмын ужавны,
но сіз-жө-і ворсны. Ворсігөн челаф четчалөны, котра-
лөны, вөчөны быдсама торјассө, суемөны, ыжыджык сам
аслыныс шедөдөны.

Вөвлөны бур і омөл ворсанторјас: ворсөны-кө шуам, кодалөмөн, мибө кулак моз кодјоны гуө наһ—тајө-һин омөл ворсанторјас, велөдөны лок вылө, обществолы паныд овны. Тащөм ворсөмыс челафөс колө өлөдны.

Бөрыс челаф вајоны быдсама торјассө ывлавыс төдмаган пелөссө оборудујтны.

Ворсігөн-кө челаф подражајтөны колхозса өлөмлы, ворсөны детсадјын јаслөн, өтувја сојан-јуанјасөн-да—тащөм ворсанторјас колө ошкыны, најө сетөны челафлы колана навыкјас.

Оз ков челафлы көбавны разиөј сикас чачајас. Ем-кө челафлөн пугорјас, пөвтурјас, тыртөм дозјас, важ кир-пичјас, росјас, лыа—тајө налы тырмас: тас челаф вөчасны быдсама торјас.

Сесса, мед челаф асныс адзөны да бөрјөны аслыныс колан ворсанторјассө. Сөмын колө визөдны, мед челаф омөл ворсантор оз бөрјыны да мед мөда-мөд костас ез пинасны да мырфдысны.

Мыј сетө челафлы му вылын ужалөм

Садјын мибө град јөрын челаф велалөны оз сөмын өтувјөн ужавны, но сізі-жө—мынтөдчыны һинөм абуө ескөмкөд. Ужаліганыс челаф качалөны, мыј бур урожај

воо машинаон ужалом вöсна, наука велöдöм өртi
вынсöдöмөн да вредител'жаскөд кокасöмөн.

Бур ескö вöли челафлыг нинöм абуо ескöмсö быр
дöм могыс вöчны опыт: көзны öтсама көйдысөн гра
жöрын кык град: öтисö локтуруныс бура весавлыны, к
кавлыны, дöзöритны сижс колана ногөн, а möдсö—кол
ас öд вылас. Кор возза град'ыд сетас бур урожај,
мöдыс лок туруныо öпріч нинöм оз сет, секі чела
збылыс ад'асны: урожај оз сет „мöд-кө“, а сетö мор
лөн уж.

Сізі-жö челафöс колö новлöдлыны скöt вiзанинö, в
вöчан да сыр пуан завод'асö, вiставлыны сені мыј вö
сö јöлыс, кытчö колхоз ыстö сырсö, выјсö да јöль
вöчöм тор'ас да мыј вайöны сы вылö возöссö.

Јенлы ескöмкөд вермасöм

Ас гөгöрса олöмкөд да прiродакөд төдмөдигөн кол
бырöдны челафлыг став предрассудоқ'ассö да сујеве
је-сö, кодi налы сурi пöрыс'ассан. Колö вiставлы
челафлы, мыј војын оз вöрса, а суз' буксö, мыј олы
јас да вöрсајас абуöс.

Колö вежöртны челафлы, мыј вöсна југ'алö да гым
лö (оз Ілла пророк телегаон јенежын ветлөдлы, а ел
ктрiчество муркөдö).

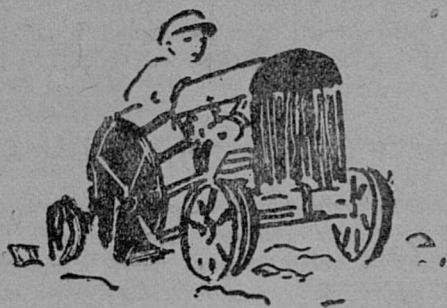
Уна тор асгөгöрас челафлы кажитчö дiвöөн, гөгöр
вотöмөн. Сижö оз вермы ад'ыны пулыс, турунылыс, пемö
јаслыс нөжјö вежсöмсö. Кызі куколкыс артмö бобул
Кызі јурагагыс артмö лагуша. Медым челаф ад'исны
мыј тан'асын абу некущöм дiвö, площадька вылö кол
лөсöдны ловја пелöс, лөсöдны некумын пöсуда кущöм
кö быдтас'асөн. Челаф тајö тор'ас бөрса дöзöритчигö
ад'асны уна тор, кодi отсалас бырöдны нинöм абу вылö
ескöм'јас. Челаф локтöны площадька вылö i мукöд пö
лөс сујевејијасөн, код'јассö колö мыј верман бырöдны
Колö вiставлыны челафлы, мыј револутсiјаөз ыжыдалыс

Классјас—помешщикјас да капиталистјас—мијан странаын
налы ескөмөн нарвѣтисны ужалыгјасөс—робочөјјасөс да
рестанаөс.

Помешщикјас да капиталистјас ужалыг јөзөс нарощ-
кутисны пемыдлунын, пемдөдисны сылыг јурсө јенлы
скөмөн. Најө вѣставлисны јөзлы: сартө-пө јен пунктөма-да
ажны некущөма оз поѣ, ужалыглы да крестаналы колө
жавны пөсавтөз, мед озырмөдны капиталистјасөс да
помешщикјасөс, а сы пыдди—јен налы сетас лөсыд
лөм мөдар југыдын. Загранѣтсаын озырјас век-на тазѣ-
ө вевѣгысөны јенмөн, а мијан сѣјө-жө вөчөны кулакјас.
Вѣјан тајө төрјасө колө чемад јурыс пассыны да ве-
өдны најөс когасны классөвөј врагјаскөд.

Кызі да мыј јылыг вѣставлыны чемадлы

Руководѣтелѣнсавелөдө чемадөс бура шылыда сорнѣтны.
Мыј јылыг да кызі сорнѣтны чемадкөд. Разнөј ар-
ыда чемадкөд поѣ сорнѣтны өтѣ тор јылыг разнөј
ог. Трактор јылыг, шуам, ічөтжыкјаскөд колө сорнѣтны
өмын тракторсө адзылөм бөрын, сесеа петкөдлыны
өшта серпас вылыг да вѣставны мыјөн трактор јансалө
өв дорыс.

Гырысжык челафкөд колө-нин зик мөдног сорнитны. Индыны налы мыјон трактор торјалө плуг дорыс, мыј-мында тракторөн өдјөжык вөв дорыс ужалоны да ку-щөм сыыс выгода овмөслы.

Сорнијасын колө сиз-жө төдмөдны мукөд сорниа јөз олөмкөд. Челафлы петкөдлөны негрыөс „Вокјас“ нима ниґагыс (ниґома Борта). Төдмөдөны челафөс, мыј тајө сөдөс пастөмөс пөместавын олөм вөсна. Гырысжык челафлы колө виставалыны, мыј ужалыс-јас да хрестана, кущөм сөрниа, кущөм рөма кучика ез вөвны — ставныс најө вокјас, мыј мијан најөкөд өлув колө косасны озырјаскөд — пөмешшикјаскөд да капиталистјаскөд.

Медым велөдны челафөс шылыда сорнитны, колө быд екскурсија бөрын кывзыны асыныс адылөм јылыс висталөмјас. Сижө отсалас војө кежлө вөчавны отчетјас да докладјас.

Колө челафкөд сорнитны небыда, шылыда, нөти горөдлытөг, видчытөг. Лыддыны челафлы шогмана ниґајас, бостам көт „Колхозын олөм јылыс“, Увелевлыс, Заклыс, — „Челаф јылыс да фетсад јылыс“, Венгровлыс — „Октябр асыланкывјас“, „Пуыс вөчам — Федоровлыс да с. в.

Челафлы колө лыддыны сиз-жө природа јылыс, колхоз јылыс, кар да грезд јылыс, Ленин јылыс, гражданскөј војна јылыс, јенлы екөмкөд косасөм јылыс, уна пөлөс јөз олөм јылыс, мыј став ужалыс-ыс мувылас вокјас да с. в. Колө лыддыны ставсө, мыј сетө вескыда классөвөј воспитаннө.

Общественно-политическөј воспитаннө

Площадка вылө чукөргөоны батракјаслөн, гөмјаслөн да шөркөд-дем крестаналөн челаф. Најө војдөр полөны мөда-мөдөсыныс. Овлө и сизі, батрак пикөд омөм паскөм вөсна шөркөд-дема олыглөн челаф оз кут ворсны өти-лаын.

Тайос челаф вајоны гортсыныс. Первој лунганыс-жө челафос колө перевоспитайтны. Кызі? Руководителнитсала колө отгама радејтны челафсө, секи челаф кутасны лыфдыны агнысө ставнысө отгамаон.

Кор челаф төдмагасны мода-мөдыскөд да налы площадкаыс лубө лоө, секи колө виставлыны, мыј площадка лөсөдөны став ужалыс јөз да крестана челафлы. Озырјаслы да кулакјаслы оз ков площадкаыд. Сіјө сы вөсна, мыј најө төждысөпы сөмын ас челаф воснаыс, мед најө челафлы овсис бура, а мукөдөч мог абу.

Та бөрын позө виставлыны челафлы кооператсіја јылыс. Кытыс бөсөө средство площадка вөчөм вылө? Сетө государство, колхоз, кооператсіја. А коді колхозлы да кооператсіјалы паныд? Коді торкө тайөјасөс вөчны, — кулакјас да спекулантјас.

Мыј вөсна?

А сы вөсна, мыј кооператсіја да колхозјас кулаклыс мырфөдөны доходсө.

Кооперативын вузасөмыс прыбыл да колхозјаслөн доходыс мунө отувја колана инјасө: четсadjас, школајас, больничаяс, площадкајас восталөм вылө, Кулак овмөсыс прыбыл мунө кулак фептө. Тайө восталөмјассө колө лөсөдны „Кооператсіја лун“ празнујтг кежлө.

Колө сізі-жө виставлыны челафлы кар да сикт кост јитөд кутөм јылыс. Та мogyс гырысжык челафјаскөд кушөм-кө фабрико ветлыны ескурсіјаон да сені петкөдлыны, мыј сетө кар грезды да грезд карлы. Төдмөдны, мыј ужалыс крестаналы робөчөјјаслы колө мода-мөдлы отсавны выл олөм течөмын.

Сесса быд случајын колө төдмөдны заграйтсаса робөчөјјас олөмөн да кызі сені мунө классөвөј кос.

Коммунистјасөс лыјлөм јылыс гахатыс лыфдөм бөрын прөстөја жеңыда да гөгөрвоана виставлыны та јылыс выжыд группаса челафлы.

Либө со јешцө мыј: көнкө матыса грездын нөјтөмаөг комсомолеч-селкорөс. Колө челафлы виставлыны та

җылыг да төдмасны, мыҗ тајо ужыс кулакҗаслөн на җылыг селкорыс гаҗсетө гижөма-да.

Тази виставлөмөн, вежөртөмөн,—кодi налы јорт да кодi враг,—детплощадкаса ужалыөјас челаҗлы сетөны классөвөј воспитаннө.

Куш сорныид еща-на. Челаҗлы колө възмөстчөмөн отсаны комсомоллы да мукөд общественнөј организацијаслы нуөдны став кампаннөјас да револуционнөј практикјас: разөдны зајөм сөм чукөртны да с. в.

Мөдмөд сорнја јөзјас кост волыгөм җылыг

Щөкыда площадка вылө выл локтөм челаҗ оз бура виҙөдны мукөд сорнја челаҗ вылө: накөд өтлаын оз ворсны, дөзмөдөны најөс, мукөд дырји веиг нөјтөны. Тащөм торсө бара-жө челаҗ вайөны гортсаыс.

Кызи бырөдны ташөм локторсө, мөд сорнја јөзөс увтыртөмсө?

Көлө виставлыны челаҗлы, мыҗ став натсионалностса ужалыс јөзлөн моҗасыс зик өткодөс, мыҗ мөда-мөдыслы најө сийө став му пастаса ужалыс јөз —вокјас. Враҗасыс кулакјас, капиталистјас, помещицикјас көҗ кущөм натсионалностыс најө ез вөвны.

Көлө виставлыны челаҗлы, мыҗ мөд-мөд сорнја јөз пөвсө мока виҙөдөм көзөны кулакјас, меҗым ужалыс јөзөс ылөдны збыл враҗаскөд (кулакјаскөд—Совет сојузын, помещицикјаскөд, капиталистјаскөд— мукөд госу-дарствојасын) косасөмыс. Колө виставлыны МОПР уж җылыг, кызи отсаисны англијаса горнакјаслы забастовка нуигөн.

Тавис өприч колө лөсөдны мукөд натсионалностса челаҗкөд јитөд, төдмөдны налыс баҗ-мамсө мукөд јөз оласногкөд. Мати гөгөрын-кө ем јеврејскөј, татарскөј либө армянскөј колхоз да детплощадка — колө татчө ветаыны челаҗкөд.

Ныв да зон челаџ

Плошадка воџм мыџт ныв да зон челаџ ывсџдџны да моџа-моџсыныс, ворсџны оз џтсама ворсанторџас.

Ас ворсџмџн челаџ подражаџтџмы гырысџаслы. Сџвет закон џткоџалис праванас нывбабаџасџс да мужикџасџс, сџмын олџмас сџџџ ез-на стџч артмы. Нывбабаџас џна-на омџла кыскџма џџзкост да производственнџџ уџж вылџ. Сџџџ тырџма гортса уџжнас, челаџ берџдас. Медым навбабаџас лоисны олџмын мужикџаскџд џткоџџс, колџ најџс сы вылџ велџдны иџџтысаныс: иџџтысаны дџџџритны зон челаџкџд џтмоса. Колџ челаџлы олџмнас петкџдлыны, мыџ нывбабаџас вермџны џе сџмын пуны да пџжавны, а щџщ—вескџдлыны тракторџн, џравны сџктсџветын і с. в.

Мыџ колџ тџдны колхознџтсалы кага вџџџм џылыс

Абу-на быџ колхозын вџџџма џетсаџџас [да џетплошадкаџас. џетдомџас, кџнџ челаџ олџны лун і воџ, нџщта шџџџе. Кџнџ і уџжалџ-нын џетсаџ либџџ џетплошадка, сени челаџ оз-на овны суткиџџж. Та вџсна кџлхоџнџк семџялы оз ков сџмын тџџџдысны џетскџџџ учреџџеннџџ лџсџдџџм куџа, а щџщ челаџлыс гортса олџм џурмџдџџм куџа-і.

Кыџі гортас олџны крестаналџн челаџ?

Наџџ уџлџны гырысџаскџд џтлаын кыкџн либџџ куџимџн џурка сынџдын, лудџк-пыщ пџын. џурка сынџд омџлџтџ челаџџс, кага уџџ омџла, зев щџџкыда саџмывлџ. Асыв џетчџ вџсџгтыр, шџџтчыны воџын оз вермы. А бура чџсџыда уџџм челаџлы медвоџџа колантор.

Овлџ і нџщта лџџџџык; мамыс пџдтџ шџџбрас улысас ссыс кагасџ. Та вџсна быџ кагаџс чужан лунсаныс кџџџ уџтџдлыны торџа волпас вылын, сџстџм кџрџынаын. Улас пуктыны џебыџџк волџс, клџџџнџка да прџстына.

Прөстына колө частө вежлавны, а клејонка мыскычелма
пос ваон. Журлос сујны наволочка піө. Гожомын кагабу
пастодоны кокнија мыскысан паскомон да кокникіск
шебрасон, толын ватиөј ешкынон.

Кор кага кутө пукавны, секи нөбөны жуждид боқјала
камышевөј крөват, мед ез вермы усны бокті.

Кујим арсан кага вермө уэлыны складнөј крөват пас
лын. Туфјак, ешкын, журлос, да уэлан белјө ыждавсж
ыждидосжыкөснин. Прөстына улө клејонка колө пуккыс
ны сетчөз, кытчөз, кага оз дугды көтөдны. Улыс кык
вылыс белјө гырысжык челадыс вежлавны быд недтор
а ичөт челадыс улысса прөстына быд лақөссөм мже
көтасөм бөрын. Челадыс лөсөдны не сөмын торја крө
ланін, но сізі-жө і торја куэчышјан, кружка јуны, тасав
паң, вілкі да с. в.

Грездјасын уна висөны тракомаон, лудөмон, екчелуни
он өтө куэчышјанон чышкысөм вөсна. Öтө-кө висмнын
сіјө висөмыс вужө ставыслы.

Öтө тастыс сөјгөн вужөны сөфіміс да мукөд сеппыр
лок висөмјас (туберкулез, біја висөмјас да с. в.). мөј

Сөстөма кагаос вічөм — медколанатор кага дөзөвој
төмын. Медым кагаос візны висөмјасыс, колө асөсө кага
да маті гөгөрсө — паскөм, пызанјас, жојјас, стөпмын
өзөсјас, өшінјас — візны сөстөма.

Колө велөдны челадыс мыссыны, пелкөдчыны. Аскол
і рыт челадыс весавны піңјас порошокон да щөткаасы
Піңвесалан щөтка лун мыет мыскавны пуан ваон. Б
еөјөм воэын кіјассө мыскыны, водігөи кырым-чуж
Гожомын, кор котралөны ывлаын көмтөг колө воју
мыскыны щөщ коқјассө-і.

Купајтны шоныд ваын да мыскыны мајтөгөн кө
бнд вежоын. Вывті пос ваын купајтны оз поз. Голнөјт
мын челадыс да кагајасөс бур купајтны прудјын, ваккыс
кө абу зев көзид. Ваын челадыс пукөдөны не дыржа
5-10 минутыс. Купајтчөм воэын куэлыштны шонді му
зын портчысөмон. Шонді воэын гөжјавны абу бур бмыс

кычмалады, сы жылыг војдөр колө сорнитны врачкөд. Көни кагабу матын ју ни пруд, шонди ванна вөчөм бөрын колө кычкискавны дебыдик ваөн.

Шонди, сынөд да ва уна бур сетөны челаф зөңви-бокисалы. Сөстөма колө дөзөритны челаф гөгөр: асылын востыны форточка либө өшин, чышкыны жоҗ да лабичат ас көтөдөм корөсөн, мед не кыпөдны уна бус. Быд да везондын кыкыг мыскыны жоҗ мајтөгөн да содаөн. Кыпуккыг кымын төлыг пын весавлыны став комната бусыг. Мыскыг кымын во жеждөдны стенјас да јірк. Чужоны-кө мед дөрөканјас, лудикјас, пыщјас колө најөс мөритны быд м везондын кытчөз зикөз оз бырны: кискавны пуан ваөн рја жрөватјас, стенјас, щелјассө кискавны карасинөн, либө тасавтны клејөн.

Бур сынөд челафлы зев-жө јона колө. Форточка кычмалынас колө востывны унаыг: асылын уаөм бөрви, лувисмын сојөм бөрви да вој кешлө. Медбур форточка востны војбыд кешлө төлын и гөжөмын. Сојанөс бур пөсудажас сешпырыспыр-жө сојөм бөрын комнатаыг петкөдлыны, по мөј доз киставлыны частөжык да не колны помөјсө дөзөвој кешлө, мед не щыкөдны сынөдсө.

Кага Челафлы унжык кад коллавыны ываа вылын. Гөжө-тенімын сизі-жө тулысга да арға бур лунајсө вермө ветлыны лун тыр. Төлын челафлы ывлавлыны быд лун колө Асколлыны не ешажык 4 час быд лун: кыкчас дорыв—откаасылын да кыкчас—лунга шојтчөм бөрын.

Ен нөјтө, ен видө челафөс!

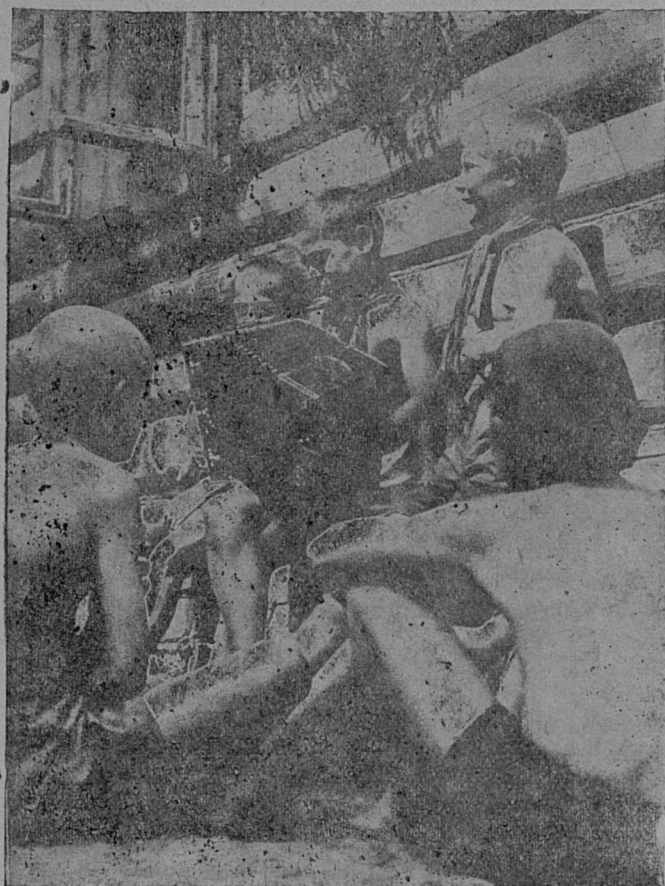
воју Мукөд баф-мам чајтөны, нөјтөмөн-пө челафөс позө төлквыв вәјөдны да велөдны баф-мамөс кывзыны.

кө Ез-на вөвлы өнөз сешөм „дівө“, мед кодкө јона Говнөјтөмыг саммис. Бурыс нөјтөмыг абу грөш дон, а лө-вакыс ем шајт дон.

ыржа Скөрмөм бөрын мам либө баф нөјтөны кытчө сурө. иди Мукөд дырји нөјтөны јурө. Тајө зев лок. Јурө нөјтө-о быг челаф щөкыда јөјмылөны, торксылөны, челаф лөө-

ы бокпöлаёс, гөрбаёс, дојмалöны пыщкөсса органјас: ты,
ус, кынём да с. в.

Нөјтöмыс челаф дөзмöмы, велалöны пөрјасны, по-
лöны. Сіјö-öd мыј-на јещцö. Нөјтöмыс челаф локмöны,

Оз поз торкны челафлыг гажодчөмсö.

өз в
ынт
ыдм
укö
енн
”
укö
ела
јјöс
Т
а вö
өрвс
а та
ö ол
ежöм
онви
чөм
К
ела
абја
а сі
абја
өј п
көз
істј.
ыв
алы
М
одл
утас
В
вмö
С
елö
өкт
М

оз вылын нарвітчыны веладоны. Кытчöz сижö ичöt да
ынтöm, сижös нöйтöны да видöны гырысјас, а кор ачыс
ыдмас—секи і сижö кутас нöйтны, видны, эксплуатирүйтны
укöдöс. Сецöм челадыс некор оз ар мы бур общест-
енник, колхозса бур шлен.

„Оз-кө поз нöйтны кызи-нө најös велöдан? — Жуалас
укöд мам—Нöйтöмыс да видöмыс полөм быт шöктас
челадыс кывзыны. Оз-кө кут сижö немторјыс повны да
ижös не-нын велöдны. Секи сукöд еща справлајтчан“.

Тажö абу збыл. Медым велöдны челадыс кывзыны
а вöчны гырысјаслыс шöктöмсö, колö сетны налы гö-
өрвоана да шогмана требовањнöјас да виставлыны мыј-
а тајö вöчсö да быт шöктыны налы нуöдны тајö тор-
ö олөмö. Шöктыны челадылы не ворсны, пукавны ки
ежömөн зонь часјасөн—оз шогмы, дај зев омöл сижö
онвизалы. Челад зик правös, кор оз пöртны олөмö та-
дöм шöктöмјассö.

Кызи-нө шöктыны челадыс кывзыны? Колö велöдны
челадыс пöртны олөмö зик вескыд шöктöмјас. Сöмын
абјас ставсö вöчöны нем гөгөрвотömөн, оз тöдны мыј-
а сизи вöчöны. Медым быдтыны паныд кыв шутöm
абјасös, најös нöйтöны видöны, ичötсан. Тази-жö крепост-
öј право дырји нöйтисны помещщикјас кресванаös. Тази
көз виçöны прöлетариат челадыс заграницаын. Капиталистјас
да помещщикјас көсјöны быдтыны тајö челадыс
ыв шутöm отсаеысјасөн, коді ескö немчöжыс кутасны
налы ужавны.

Мижанлы мыјла нöйтны ассыным челадысö. Мижан челад не-
одлы лакежавны оз кутны. Најö асныс, кор быдмасны
утасны вескöдлыны мувыв öзырлуннас, течны выл олөм.

Вермöны-ö артмыны нöйтöm-повчöдлөм челадыс выл
вмös лөгöдысјас? Серт-жö оз.

Сиз-кө—мижан челадыс оз ков нöйтны да видны, а
елöдны вöчны колана торјас. Овлö і сизи, мыј колана
шöктöмјас бат-мамлыс оз кывзы. Кызи вöчны секи?

Медым челад пöртöны олөмö шöктöмјас, оз ков ву-

нөдны баѳ-мамлы мыј, објазанностјасыѳ өтдор челаѳлө
ем нравјас.

Челаѳ—сіјө аслыс пөлөс јөз, кодјаслөн ем аслыс
нога потребностјас, колөмјас, интересјас. Ыжыдјас тајө
зев частө вунөдлөны. Гырысјаслөн ем аслыныс уѳла
көлуј туша серті, ужалан пызан, улөс, шкап, сундук д
м. т. Челаѳлөн частө тајө ставыс абу. Уѳлө баѳ-мамкө
өтө волпасын, карабкајтчө жужыд улөс вылө. Ворсаитор
јас валајтчөны, некытчө течнысө-да.

Лөсөд комнатаад торја пелөс, торја крөват, пызан
улөс да жаж, мібө шкап челаѳ туша серті. Нөб сыла
краска, карандаш, тетраѳ рісујтчыны, сој—лепкајас вө
чавны да мукөд пөлөс торјас, бурмөд челаѳлыс олөмсө
Сет сылы бур ворсантор, сіјө оз кут дурны да торкны
гырысјаслы ужавны.

Кор челаѳ ветлөны ѳетсајјө, јағліө, площадкаө, се
кі гортса олөм колө бура лөсөдны.

Мыҗла челаҕ пөрҗасöны

Оз век челаҕ пөрҗасны нөйтöмыс мынтöдчöм вöсна. Овлö сиз, мыҗ ғырысҗас төдлытөг велөдöны пөрҗасны.

Мыҗ-кө көсҗысан вöчны либө сетны челаҕлы—век өрт олөмө, он-кө вермы—ен-и косҗыс, челаҕ сижös гө-өрвоас пөрҗасөмөн да ачыс сесса кутас пөрҗасны. Сиз-жө ов-ө, кор ғырысҗас зөбöны мыҗкө мөда-мөдыс либө суседҗаскөд орнитöны зев бура, а сінсаҗсаңыс җортчöны на вылө. Челаҕ чужöмсаң вескыдөс, пөрҗасны кужтөмөс. Сиж

өрдөр шензö ғырысҗас пөрҗасөм вылө, оз гөгөрво најös, мукөд дырҗи висталас зик гусатор, баҕ-мамлы весиг җанҗим олө. Но ыҗыдҗас вылө визөдөмөн челаҕ велалöны пөрҗасны да локавны ғырысҗас дорыс җонҗыка-на. Сені челаҕыс абу мыҗаос, ылөдчыны најö асныс велөдисны.

Мукөд дырҗи челаҕ виставлöны зик лотөм-вөвлытөм пөрҗас да норасöны ғырысҗас вериттөм вылө. Ылөдчөм вöсна мам видө. Ичет челаҕ оз-на вермыны торҗөдны вөт былыс. Мыҗкө-кө вөталас, сижö-нын збылөн чажтө. Сөз-чыны тани челаҕ вылө нинөмла. Колö сылы мучки ве-өртны, мыҗ тајө вөт.

Мукөд дырҗи, медем ылөдлыны ғырысҗасөс челаҕ өсөдлöны вөвлытөм моҗдкод вистҗас. Тајө абу-жө пөр-җасөм, дивитны таыс челаҕөс оз шогмы. Мөдарө—колö челаҕлыс кывзыны вистсө, ошкыны најös да щөктыны бшта виставлыны: Öд тащөм вистҗассө лөсөдигөн челаҕ өчöны сижö-жө, мыҗ вөчө ыҗыд гижыс (писател). Сөрт, алөн омөлік-на артмө но, век-жө кыпөдöны ассыныс өжөрсө.

Мӱд ЈУКӱд
ВЕЛӱДЧЫГ АРЛЫДА ЧЕЛАД
КОЛХОЗЫН

Кыҗи ужалӱ колхозса школа

Неважӱн-на сиктса школајас сулалисны кресџана че
лад олӱмыг бокын. Школаын челад велӱдчисны, откос
ужалисны гортаныс, гортса овмӱсаныс. Школаса велӱдчӱчела
да гортса уж челадлӱн мӱда-мӱдыскӱд ез вӱв јитчӱмылӱ
мӱда-мӱдыслы сӱмын сорсисны, торкасисны. Гортын-кана
чукӱрмис уна уж, челадӱс уна лун чӱж оз лезны вел
лыны школаӱ.

Җик мӱд ногтечсӱ челад воспитанӱӱ ӱни колхозјасын
Челадлы колхоз овмӱсса уж, гортса уж, школаын вел
лӱдчӱм, пионер отрядын занатӱӱ — ставыс ӱткода дӱчӱ
ритӱны челадӱс. Челад дӱчӱрлӱн да велӱдчӱмлӱн су
рӱсыс (основаыс) нуӱдсӱ производственӱј уж, выльы
Гырысјаскӱд ӱтув челад течӱны выль овмӱс, косасӱн
кулакјаскӱд, отсасӱны социализм стрӱитны.

Но, медем кужны ужавны колхозса овмӱсын, кужны
векӱдлыны машинаӱн, колӱ челадлы сетны тӱдӱм-
знаӱӱ. Тајӱс и сетас школа, җерт не важнога олӱмы
да уҗыс торјалӱм школа, а выль школа, кодӱ топыд
јитчӱма колхоз уҗкӱд, став колхозса олӱмкӱд.

Ас сајсаӱныс колхоз правленӱӱ тӱждысӱ школа вӱс
на: шогмана выјӱз ремонтјрутӱ — лӱсӱдӱ школасӱ, шко
лалы торјӱдӱ торја му участок опытјас вӱчавны. Тор
му участок-кӱ абу, челадлы сетӱны ӱтувја јӱрыс тор
местајас, ӱтувја градјӱрыс торја градјас, торја пелӱсјас
Мастерскӱјыс, мукӱд сикас предпріјаттӱјасыс-и да медем
танӱ челад ез торкасны гырысјаслы ужавны, а сетисны
колхозса ӱвмӱслы отсӱг.

Ем-кӱ школалӱн торја участок, колӱ сорјитны кол
хоз правленӱӱкӱд мыј колӱ сенӱ быдтыны, медем еск
воис бур став колхозса овмӱслы.

Школнӧй градъын быдтӧны вӧвлытӧм градвыв пук-асъяс, сујоны сетчӧ миңерала мувынсӧданъяс да вӧча-мӧны опытъяс.

Школа виӧм былӧ сӧм сетӧ селсӧвет лӧбӧ РИК, а мукӧд-тор былӧ (сӧжӧм јуӧм былӧ, кышан-кӧм былӧ, ӧтувја ола-ин лӧсӧдӧм былӧ да с. в.) колхоз ачыс чукӧртӧ.

Колхозса школаын јединӧмичныкјаслӧн челаӧ имейтӧны, откодъ права колхозса челаӧкӧд. Сӧмын налӧн ај-мамыс чӧмелаӧсӧ вердӧм-јуктӧдӧм былӧ да общежиттӧын олӧм чӧмылӧ мынтысӧны мыјтӧм полагајтчӧ. Батрак да гӧл крес-н-нана челаӧ пыдди мынтысӧ селсӧвет лӧбӧ РИК.

Кушӧм школајас колӧны колхозлы

8-11 арӧса челаӧ велӧдчӧны нол во 1-јја ступена школаын, 12-14 арӧз ШКМ-ын.

Колхозса челаӧлы-кӧ велӧдчан школајасыс ешаӧс, подростокјаслы котырталӧны учебно-производственнӧј ригадаяс, лӧсӧдӧны сӧнсајса (заочнӧј) велӧдчӧм.

Тагы ӧтдор клубјас да школајас бердӧ восталӧны библиотекаяс, котырталӧны быдсикас кружокјас: радио, јазму ужалан, драматическӧј, физкультурнӧј да с. в. Лоис екӧн нӧшта бур, вермӧм-кӧ лӧсӧдны челаӧлы торја клуб.

Школа, челаӧ клуб да кружокјас восталӧмӧн оз-на став ужыс ешты. Колӧ јешчӧ тӧждысны, медым став челаӧ школаӧ быд лун ӧкуратнӧја ветлисны. Кышан-кӧм бутӧм вӧсна-кӧ школаӧ оз воывалыны — сӧјӧ-нын вывти мӧл тор. Колхозлы тани колӧ тӧждысны, медым став челаӧгыс вӧлины шоныда кӧмасӧмаӧс да пастасӧмаӧс.

Колхозса-кӧ школагыс зев ылын, секи — медым туј ылас јона оз кынмавыны — челаӧӧс колӧ нуны вӧлӧн, а јешчӧ буржык школа бердас лӧсӧдны общежиттӧ: сени челаӧ пондасны овны гажаа, сӧмын коланторјасӧ лӧӧ ајавны-а.

Орлытөм велөдчан во

Bojdör крестана челаф велөдчисны төлын, а гожомы ужалисны гортас. Ташом нога велөдчөмыс вермис мунн секи, кор школаыс вөли олөмсыс зик торја. Нач моднө пуктысө велөдчөм өни, выл школајасын: олөмыс, велө чөмыс, ужыс і ставыс сени мөдамөдыскөд јитчөны, школа котыртө челафөс виэмуужалөмө, школа пырө быдлу колхоз олөмө. Производственној ужкөд шөщ төвса кас колхозникјас пөвсын кыптө мөд уж—велөдчөм. Пошуны: колхозын уж мунө вочөж орлытөг (непрерывно).

Челафлөн олөмыс, велөдчөмыс да ужалөмыс топыс јитчөма гырысјас велөдчөмкөд да ужалөмкөд. Сы во на — медым школалы не колны колхоз олөмыс — сым көло ужавны вогөгөр дугдывгөг.

Велөдчан во јукөны 4 велөдчан-ужалан кад вылар да тов, төв да тулыс, тулыс да гожөм, гожөм да а Kadјас коластын вөчлывлөны перерывјас 10-15 лунчө. Перерыв дырји челаф зик прөстөс; шөйтчөны, ворсөнө јонмөдөны ассыныс зонвиэасө. Перерыв кынзи быд 4 лунчыс 5-өд луннас сетчө өти лун шөйтчыны. Гожса стра на дырји челафөс поэө лезлыны төлыс кезлө гожса у вылө, вежны велөдчөмсө кокнидик виэму ужөн.

Өти велөдыслы колхозса школаөн не справитчыны. Аслыс отсөг сјө корсө колхозникјассаң, врачсаң, агрономсаң, трактористсаң, партјачејкасаң, комсомолчјассаң делегаткајассаң, кодјас төждысөны школаын бура в лөдөм да воспитаннө пуктөм вөсна.

Челаф уж најө нуөдасны зик-жө сјзи, кызи-і став м көд ужсө.

Школнөј экскурсияјас

Школалы оз ков јөршитчыны сөмын ас пиө, а јитчыны мукөд колхозса челафкөд-і. Секи челаф адзасны ас сө наныс көни буржык овны да лөсыджык велөдчыны, вө тавлисны сјјөс став колхозыс бокын олыс челафлы. Кол

ветлывыны матыса колхозјасö тöдмасны најö школа
ужкөд да öткoдaвны налыс ужсö ас ужкөд.

Ем-кө колхозсаң Һеылын фабрик-завод, либö сов-
хозјаслөн ремонтнöј мастерскöј, сетчö челадылы колö щöщ
ветлыны да тöдмöдны машина зоңтан да вöчан ужкөд,
кызи вöчöны кучыкыс, гoсыс, пышыс, шaбдыс, вуруныс,
градывыв пуктасјасыс, фруктајасыс да мукöд торјыс быд-
ама продуктјас да вузöсјас. Зев бур, ветлыны кущöмкö
химическöј заводö тöдмасны кызи вöчöны миңерала му-
вынсöданјас, а бöрын сiјö мувынсöданјассö пуктыны
школаса му участокö.

Фабрик-заводјас бердын-кө ем рoбoчöј чeладлөн
öрја школа, Һедыр кeжлö пыравны сетчö тöдмасны најö
жөн. оломөн. Мöдa-мöдлы тајö сетас ыжыд отсöг.

Пионерјас колхозын

Колхоз овмöс кыпöдöм кынзи чeлад участвуйтöны
öз кoст ужын-и. Кущöм jöз кoст уж vermöны нуöдны
чeлад? Бoссö-кö, шуам, колхозын сетплощадка—пио-
нерјас да велöдчысјас гырысјаслы сетöны отсöг: градјас
да чачајас вöчалöны. Площадка востöм бöрын отсасöны
воспитательитсалы нуöдны чeладкөд ворсöмјас, ветлöны
экскурсияјас вылö да с. в. Гырысжык пионерјас да ве-
лöдчысјас велöдöны гырысјасöс грамотаö, кoтырталöны
санитарнöј комиссияјас видлавны öтувја столöвöјјас, пив-
анјас сöстöма визöм бöрса.

Тајö ещa-на јешщö. Чeлад щöкыда овлöны возмöст-
нысјасөн колхозса бур ужјасын. Бoстам көт: чeлад тöд-
малöны оланин гагјаслыс, бoссöны накöд вермасны, нуö-
дöны „Пöтка лун“ („стeң птiтсы“) вöчалöны сквореш-
итсајас да с. в. Чeлад кoтыртöны суббoтeник позјас
лöсöдлыны, пујас садитны да с. в. тae бурыс лöö оз
öмын колхозлы, но i став матигöгöрса грездјаслы.

Та бoксаң зев бур примeр петкöдлiсны чeлад Жер-
девскöј детскöј колхоз (Орловскöј област, Новоселјö
пiкт). Арнас најö јаблökјасыс чукöртiсны тусјас да лöсö-

дісны жаблөк питомник, сізөн челаф став јөзсө снабдітисни жулт
жаблөк привівајасөн. Тағы кыңзі селсөвет індөм сер ваіом
быдтісны капуста рөсада једіномічник крестаналы. С ны к
та існжык прімерјас візму овмөс вылтуј вылө пу
төмын вісталіс Саратовској рајонувса піонер Т роја н
т к ө ј көлхозса челаф конферентсіја вылын:

„Кыңзі мі төдмалім, мыј тувсов гөра-көза кампань нуш
колө нүөдны по большевітскі, мі пырыс-пыр чукөртім сөве
колхозса піонер актів пөвсын слет. Слет вывса л хозс
зунг— „көзам сөмын весалөм көјдысөн“—мі пөртім ол ма-д
мө: чукөртім сөм тріјер нөбөм вылө. Міјан колхоз ез-на ве кык
мы јонмыны, езна вөв тырмымөн візму ужалан машинаја вост
Бура ужалөмыс-міјанөс комсомоллөн рајком преміру крес
тіс—сетіс тріер. Тајө тріернас мі і петім гөра-көза ка лы
паньө нүөдны. Тріјер ез төдлы шөјтчөг. Мі котыртім-н квар
кык группа, торјөдчім сменајас вылө: быд смена ужал а
4 часөн. Ічөт челаф ужалөны лунын, гырысжыкјас мукө
војын. Тазі ужалөмөн мі весалім 10 тонна көјдыс. Көјды тајт
фонд чукөртны вөлі котыртөма ударнөј бригада. На Сөв
ветлөдісны мукөд селсөветјасө, көні массасө ез-на вө нуө
бура подготөвітөма.

Тазі челаф чукөртісны 13 тонна көјдыс дај 164 ме
шөк. Сесса бөстісны мувізужалан машинајас зөнтавни көјс
да вредітелјас бырөдны“ шај

— „Агроном міјанлы вісталіс, амбарјасыс-пө уна с
вошө шырјас да кысајас вөсна. Чукөртім слет челаф актівыс.
Гырысјас вөлі сералөны, војдөр-пө челаф бур шөм
ужалісны, а өні шырјас кыјөны. Челаф војбыдөн сула шөм
лөны кысанјас дорын. Тазікөн челаф бырөдісны ун јөз
дас сурс шыр да сурсыс унжык кыса. кот

Челаф јона ужалісны кулак агітатсіјакөд вермасө чөл
куза-і. Вежлалөм вылө вајөм көјдыс вөлі посні-код ужд
чіјөб код. Крестана костын лезөмны пөж сорні, сөве мол
власт-пө пөрјөдөма—бөстіс бур көјдыс, а сетө омөлөс.

Медым бырөдны тајөс, челаф кыкнан пөлөс көјдысө сө

нужтілісны да адзісны: ас којдыс чужі 93% мында, а
вайомыс—99% мында.

Сесса челаф котыртісны кујім лунја курсјас төдмас-
ны кызі отсасны партіялыг гырыг ужјас нуөдөмын.

Со кушдөм бур вөчісны піонерјас.

„Јельшанскөј колхозын мі төдмалім, мыј медыжыд ко-
нушыаын јуралыг лішенеч, — актівнөја нуөдө соржі
сөветвластлы паныд, торкалө собранњөјас да с. в. Кол-
хозса јуралыг, кодлы мі јуөртім та јылыг, рөдња вөлө-
ма-да некушдөм мера абу прімітөма. Газетө гіжөм мыст
кыкнансө—коңуксө і јуралыгсө—ужвылыг вештісны.

Міјан грездын кулакјас котыртлөмаөс аслыныс штаб:
востөмны торја комната, һөбөмны, шакматјас медым
крестанаөс ылөдны да на пөвсын нуөдны сөвет власт-
лы паныда агітатсіја. Легкөј кавалеріја налыс штаб—
квартирасө јөзөдіс, а кулакјассө—кодјас нуөдөмны трав-
ла сөвет власт ылө, колхозөс һімтөны „барщинаөн“,
мукөд пеж уж нуөдөмын-і—выселітісны кытчө пола-
гајтчө“.

Саратов рајонувса піонерјас моз-жө ужалөны піонерјас
Сөвет Сојуз пастала, отсалөны партіялы да комсомоллы
нуөдны кампанњөјас, сотсіалізм стрөітан ужјас.

Балашов рајонувса піонерјас весалөмны 175 центнер
көјдыс, төдмалөмны 900 вісыг скөт да разөдөмны 300
шајт дон с/хоз література. Зев актівнөја піонерјас ужа-
лөны һаң чукөртигөн-і.

Став тајө прімерјассыс тыдалө: колхозын абу се-
шдөм уж, көні-бы піонерјас ез участвујтны.

Піонерјас оз өтнасөныс, а быдса отрадөн ужалөны.
јөзкост ужө најө кыскөны шөщ став школьнікјассө да
котырттөм челафөс. Піонер отрад—сіјө став колхозса
челафлөн вожак, јурнуыс. Отрад зачін серті бөссөны
ужө став колхозса челаф, медым партіякөд да комсо-
молкөд өтув течны сотсіалізм.

Піонер отрад өтвылыс школакөд пыртө челаф пөв-
сө коммуністическөј воспитанњө, кыскө челафөс гырыс-

јаслы отсавны, кулаккөд вермасны да төдмөдө челафлө
мукөд госуларствоса ужалыс јөз олөмөн, капиталістјас
көд косасөмөн.

Пионер отрад төждысө лөсөдны колхозын бурж
олөм челафлы, челаф общежитіөын вөчалөны өтувја
лан, сојан іјјас, тырмымөн көмкот-паскөм да с. в. Шој
чан кадјас дырјі зөңвіза бурмөдны лөсөдалөны лагерјас
лөсөдөны радио, бібліотека, кино, кружокјас да с. в.
Візму ужалан арвелјасын пионер отрад візөдө, мед
лафлөс колхозын ез уждөдны сөкыд ујјас вылын.

Пионер отрад школакөд котыртө став олөмсө, ве
лөдчөмсө да ужсө колхозса челафлыс.

Челаф уј дорјөм

Октябрса револутсіјаөз челафлы овсис сөкыда. У
сөкыд уј налы лоі ужавны гортса овмөсын. Уна челаф
револутсіјаөз батракавлісны кулакјаслы, кодјас нөті жамын
літтөг уждөдны луи і вој.

Мыј-жө бурыс овмөсыды да аслыныс челафлысы
челаф ужыс? Сөкыд ужын ужалөмөн челаф воштө аскөн,
сыс зөңвізасө, а бурсө зев еща вајө. Важнога овмөсын
өткөн-өткөн тілсегөн выл быдыс велөдчыны ез вермыбуса

Өні міјан став візму овмөс течсө выл ног. Посн
овмөсјас өтувтчалөны колхозјасө, посні колхозјас мөда
мөдныскөд бара-жө өтувтчөны, артмөны гырыс овмөсјас—
гігантјас. Гырыс овмөсјасын став ужыс муно выл самөв
машінаөи. Но мед ужавны машінаөи, колө кужны вескуім
көдлыны машіна, колөны наука бура төдысјас—агроном
јас, тракторістјас да с. в.

Та серті вежсө челафлөн уј колхозјасын. Сөкыд
ужыс челаф вужөны кокнідік ујјас вылө, сізөн сетөны
унжык бур колхозлы і зөңвізалуныслы.

Челафлы уј колө вын серті. Вынсерті уј јонмөдө
челафлыс зөңвізасө, а сөкыд ужөн челафлөн усырыс
вермас орны.

14 арөз оз поъ гөрны ежа да сој му, кодјысны со-
од муын, ышкыны чорыд турунјас, кырымөн вартны,
кујөд сөвтны да пес лунтыр чөж поткөддыны. 12-14
арөса челаф вермөны ужавны прөстөј машинајас бердын
пуксөн (вөлөн куртан машина). 14-саң 16 арөсөз оз поъ
ужавны сещөм машинајас вылын, көні абу бур пуклөс
да мунө не еща 4 километр быд час.

Тракторјас вылын оз поъ ужавны 18 арөсөз, трак-
торөн ужалгөн торкөом сынөдөн лоө лолавны-да.

15 арөз оз поъ новлыны ас вылын 16 килограммыс
сөккыдзык торјас, сөвтны лебынөн (вилаөн) турун кол-
тајас, кујөд да мукөд тор, көні лоө јона выншасны.

Оз поъ ужөдны челафөс ғырысјаскөд өтї уж вы-
лын. Вөтчыны ғырысјас бөрса челаф оз-на вермы, а
сїјө кутас пуктыны став вын, мед ескөн не колтчыны
Унғырысјасыс да сїјөн ассө орөдас. Оз поъ ужөдны војын,
јона көзидјас да јона жар дырјї, зев бусөө жырјын, шу-
і жамын, сінјоран југыдїнын лїбө пеныдїнын.

Ужалгөн челафөс пастөдны поводда сертї да кок-
слыдзыка. Гөжөмын нывјаслы і зонјаслы ужавны трусї-
аскөн, төлын ывла вылын—пасөн да гынкөмөн.

Төлысса мунгөн нывјасөс зікөз мездыны сөккыд да
омыбуса ужыс.

дыр-ө вермөны ужавны челаф?

8 арсаң да 12 арөса челаф вермасны ужавны быд
лун 2-3 час. 12-14 арөса челафлы—4 час, а 14-16 арө-
сајас—6 час, 8-10 арөса челаф шөйтчывтөг ужавны кык-
вескуім час оз вермыны. Сы вөсна быд час бөрын најөс
колө шөйтчөдны. 7-8 арөса челафлы часыс дыр дорвын
ужавны оз поъ, 11-12 арөсајаслы—не унжык 2 часыс,
13-14 арөсајаслы—2 час да жын, а 15-16 арөсајаслы—
3 час. Шөйтчан дырасө лөсөдөны бара-жө арлыд сертї:
кымын ічөт, сымын шөйтчан кад колө куъ: 15-16 арөса
челаф шөйтчөны быд час мыгт 18-24 минут; 12-14 арө-
са челаф—сы дыра-жө мыјдта ужалөны, а 8-10 арөса
челаф—шөйтчөны ужалөм дорыс 3 мында унжык.

Тайә правіләяс ләсәдлісны врачяс да вынәәдәм Наркомздрав.

Челәдләһ уна вын муно быдмөм вылә. Сыләһ ләҗасыс һебыдәс-на, выныс абу-на, һежәрыс ез-на сөвмә тырмымөн; сөкыд ужәһ сәјәс пәәә зәкәә ордны, торны сылыс зәһвәә.

Тавәсна колхозса челәдәс колә быд во петкәдлыны врачлы да тәдмавын кушәм уж вләјәтә челәд зәһвәә вылә. Кушәмкә уж-кә зәһвәәсә торкә, колә сәјәс вужәдны мөд уж вылә.

Тавә әпрәч колхозса челәдәлы сәтәһны кад уж бәрышәйтчыны да бурдәдчыны нарәшнә ләсәдәм площадкәҗасын, сәһнә најә ворсәһны, купәјтәһны, шонтысәһны гәә вәзын да с. в.

Гырысҗык подростокҗасәс зәһвәә бурдәдәм мөгәһыстывләһны санаторіјәҗасә, шәјтчан керкаҗасә-да.

Челәдләһ гортса уж

Мувиә ужалан арәһһын шләһҗасысләһ мыјкә-мындаһһем-на аскеҗса овмәс тор: гортгәгәрсә гадјәр, курәгҗас, тајәр да мыј-да.

Кодлыҗык на гәгәр ләә вәдәтчыны-бергавны?

Сәрт-жә поснә челәдәлы, әд гырысҗас—бат-мам, чәјҗас да вокҗас—колхозын дорвыв ужаләһны, а челәдләһ уждорјан правіләяс сәртә ешәҗык ләә ужалыны. Сәрт-жәһныс мәјан грамотатәм ај-мамыд пырыстәм пыр сәјә случәјнасә пәлзүјтчасны да горт гәгәрсә уж челәд вылә ләзасны.

Сәктса учәһәлҗаслы тајәс колә артыштны да прәмәтны став колана мәрәҗас, мөдым челәдәс гортса уж выһын оз нарәтны.

Kodi viәә—yәә челәдәс

Kodi viәә да yәә колхозса челәдәс—гортсаҗас, алә став кәлхозыс?

Тәһнә колә торјәдны виәму ужалан арәһһ коммунәһыс.

Став челафӱс виӱму ужалаң коммунаын виӱӱны коммуна средство вылӱ: коммуна челафӱс вердӱ, ӱетӱ став колана ӱтсӱгӱас-и. Тавылӱ овмӱс во пансӱгӱӱн коммунаын правленӱӱ арталӱ челафӱ виӱӱм вылӱ сӱм, а сесса сӱгӱс торӱдӱ став средствоыс.

Кыӱи мынтыссӱ челафӱ ужыс

Кӱт челафӱ олӱны ӱик дае вылын—колхознӱ лӱбӱ коммуна средство вылын—а век-жӱ колӱ челафӱлы уждон мынтыны.

Уждон 12 арӱсӱзса челафӱлы кӱас быдсӱнлы торӱӱн оз сетчы, а мунӱ став колхозса челафӱлы колана инӱасӱ школалы, детсадлы, детдомлы, жаслылы да с. в.), ӱтувтӱӱны колхозса челафӱс виӱӱн да велӱдан фондӱ. Во помасӱгӱӱн колхоз правленӱӱ челафӱ воӱын лыддысӱ налыс сӱм бырӱдӱм куӱа. Мыӱла-нӱ сетауыны челафӱлы сӱм кырыманыс, кор сӱгӱ бӱр воӱ колхознӱ кассаӱ асаныс виӱӱм вылӱ-жӱ?

Кор колхоз правленӱӱ локтан во кешлӱ кутчӱсӱс лӱсӱдавны рӱскондӱ сетаӱас челафӱс виӱӱм вылӱ, челафӱ секи шӱщ участвуӱтӱны.

12-14 арӱса челафӱлыс уждон сетӱны гортса семӱажӱныслы. Подростокӱас 14 арӱссаң уждон вермӱны бостны насас кӱас.

Кыӱи-жӱ мынтысны челафӱ ужыс?

ӱтсама ужыс челафӱ бостӱны ӱтсама дон. Гырысӱас дорыс челафӱлы, дет, кутас воны иӱӱтжык уждон сы вӱсна, мыӱ челафӱ ужалӱны оз лунтыр, кыӱи гырысӱас, а кымын-кӱ час.

Оз поз сетны челафӱлы уркӱвӱуж уж. Уркӱвӱуж уж вылын челафӱ кутасны вывти жона термасны, сӱкыда ужавны, а сӱгӱ—кыӱи ми тӱдам-нын—ваӱӱ налы зев выӱды омӱл тор.

Кытчö иңны кулак челафöс

Кор кулак челаф пырöны школаö велодчыны, нарызи сурöны совет общественност влїяннö улö. Щокысз кр овлö: тајö влїяннöыс гортса кулак семја влїяннöыс а ыжыджык. Секі челаф дурдöны ај-мамнысö лыдфынїаö вескыд јöзөн да муиöны—торјөдчöны на дїныс.

Мыј вöчны ташöм челафыскöд? Поэö-ö бостны најö тајö гырысјас да челаф колхозјасö, пионер отрадö? выл

Колхозник—пионерјас сјезд вылын, Мöскуаын, Нїево-волжскöј областса пионер вїставлö:

„Кулакјаслыс челафöс пионер отрад пыр ми бостас коммунаö, но сувтöдам шупöд: кор те локтїн мијадїнö, мијан самөн і ов, а ен бат-мамыд самөн“.

Тајö вїсталöмыс шызöдїс став делегаткајассö. Поэö-ö верїтчыны кулак челафлы? Озö најö бура ужавны челаф коммунајасын да пионер отрадын сöмын сы вöсна, ме ескö шедöдны аслыныс права? Уна челаф та јылы јуавлїсны Надежда Константиновна Крупскајалыс.

Крупскаја вїзїс ташöм кыв:

„Важөн бїблїја шуöмјас сертї оїзїмöд колєнаöз челафлы колö вöлі кыввїзны бат-мам грекыс. Ми öнї от вермö тајї вїзöдны. Колö тöдмавны ассö мортсö, а н сöмын бат-мамöс тöдны“.

Серт, кулак челаф кыв вылö верїтчыны оз-жö поэ Колö сы вылö бура вїзöдлыны, кызї сїјö ужалö да ми сїјö ассыс представлїтö. Оз ков бостны став челафöс а сöмын кодї бат-мамгыныс дорыс торјөдчöмаöс.

Буржык сорнїтны та куза комсомолєчјаскöд. Кулак челаф пöвсын ем збылыс выл олöм дор сулалысјас, н емöс-ї сещöмјас, кодјас сöмын правајас шедöдöны. Најö пыр-пыр поэö тöдмавны. Крупскаја вїставлїс челафсан локтöм пїомöјас јылыс „Мијанöс-кө-пö кутасны öтдортн — ми вужам классöвöј врагјас дор“.

Тас-нын төдчө: таяо челаа сөмын правајас перјоны.
Но емөс-і вескыд пісмөјас. Оүі вузасыслөн піыс гіжө
наызі сійө кесјөдліс батсө шыбытны вузасөм, но батыс
кысз кывзы-да, өні сійөс арестујтисны. „А ме кор быдма—
ноа коммунистөн дај мукөддөс кута щөщ кыскыны пар-
лынијао“.

„Ташөм челааөс бокывитны ас діныс оз поз: колө
најөс вијөдлыны да төдмавны налыс кывјаснысө збыл
ылын“—тазі помалис ассыс сорнисө Крупскаја јорт.

Низ

ста

мија

э.ө.

э.л.в.

ме

ла

че

оп

на

по

ме

д.с.ө.

ла

, н

ајө

сан

гн

Воџа јукѳн. дошколњикјас колхозын

дошколнѳј воспитанњѳ колхозын	3
Колхозјасын челаѳ учрежденијас	5
Кыѳи котырты челаѳ олѳм колхозын	7
ѳетскѳј сад	9
ѳетсадјын ужалыјас	13
Челаѳ керка	—
ѳетскѳј площадька	14
Мыј колѳ тѳдны челаѳкѳд ужалѳм јылыг активист-организаторлы	16
Челаѳлѳн уж да ворсѳм	18
Мыј сетѳ челаѳлы му вылын ужалѳм	23
Јенлы ескѳмкѳд вермасѳм	24
Кыѳи да мыј јылыг виставыны челаѳлы	25
Обществено-политическѳј воспитанњѳ	26
Мѳд-мѳд сорниа јѳзјас кост волыгѳм јылыг	28
Нывкајас да зонкајас	29
Мыј колѳ тѳдны колхознитсалы кага виѳѳм јылыг	—
Ен нѳјтѳ, ен видѳ челаѳѳс	31
Мыјла челаѳ пѳрјасѳны	35

Мѳд јукѳн. Велѳдчыг арлыда челаѳ
колхозын

Кыѳи ужалѳ колхозса школа	36
Куѳѳм школајас колѳны колхозлы	37
Орлытѳм велѳдчан во	38
Школнѳј экскурсијас	—
Пионерјас колхозын	39
Челаѳ уж дорјѳм	42
Челаѳлѳн гортса уж	44
Кытчѳ инны кулак челаѳѳс	46

Ине. № 4146.

ст60

3

5

7

9

13

—

14

16

18

23

24

25

26

28

29

—

31

35

36

37

38

—

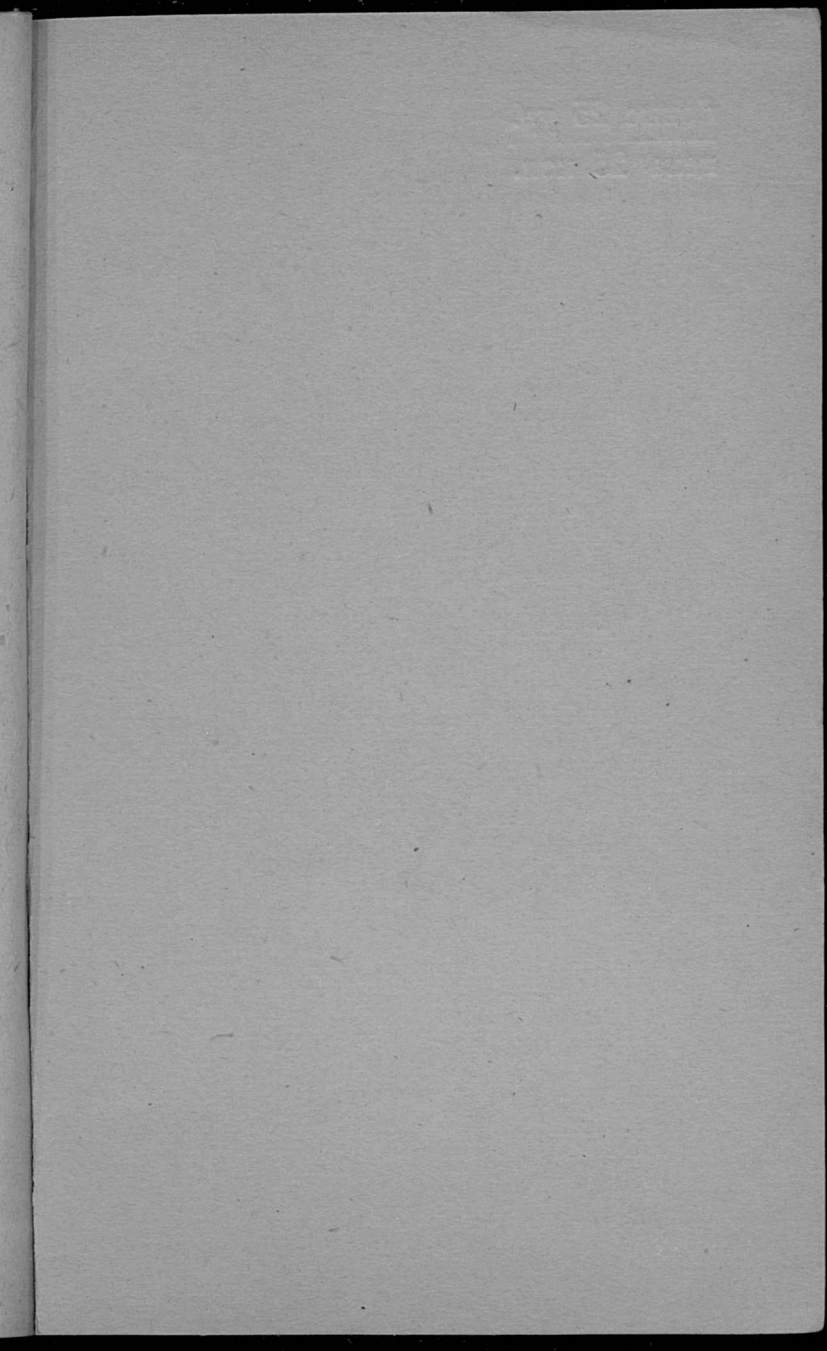
39

42

44

46

доныс 25 ур.

цена 25 коп.

42436-

	Коми-3
2	882